

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907.   Andra Kammaren.   N:o 47.

Lördagen den 27 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna till en början af herr vice talmannen.

§ 1.

Anmälades och godkändes andra särskilda utskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 82, till Konungen, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående stadsplan och tomtindelning m. m., dels ock tio med föranledande af nämnda proposition väckta motioner.

Vidare anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 89, till Konungen, angående införande af skärpta bestämmelser i fråga om offentliga föreställningar m. m.

§ 2.

Till afgörande förelåg konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 5, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen. *Ang. ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.*

Uti en inom Andra Kammaren af herr *E. Räf* afgifven och till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 184, i hvilken motions syfte herr *C. G. Johansson* i Aflösa instämt, hade motiönären hemställt, att Riksdagen måtte såsom hvilande antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen:

§ 60.

När ärende — — — — därom tillåtas. Omröstningen skall ske öppet och medelst namnupprop. Befinnas i mål, där

Andra Kammarens Prot. 1907. N:o 47.

Ang. ändrad
lydelse af
§§ 60, 65 och
76 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

blott enkel pluralitet erfordras, de afgifna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en därtill afsedd rösterna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 65.

När i fråga — — — — Riksdagens beslut. Om vid sammanräkningen af de afgifna rösterna dessa befinnas lika delade, nedlägga Andra Kammarens talman i en därtill afsedd rösterna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af Andra Kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 75.

Vid alla val, hvilka alltid skola ske med slutna sedlar, iakttages — — — — erfordras.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herrar af *Callerholm*, *Ericsson* i Vallsta, *Beckman* i Djurs-
holm, *von Schéele*, *Andersson* i Örstorp, *Moll*, *Ahlstrand*, *Sund-
ström* och *Hammarström*, hvilka hemställde om bifall till motio-
nen; samt
herr *Centerwall*.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr af *Callerholm*, som yttrade: Herr vice talman! Efter den långa och ansträngande debatt, som under förmiddagen har tagit kammarens tid i anspråk, kan det icke falla mig in att påkalla kammarens uppmärksamhet för någon längre stund i och för det utlåtande, som nu ligger på kammarens bord.

Såsom såväl utskottet som motionären erinrat, är detta en fråga, som redan femton gånger förut varit före för Riksdagen under det nya representationsskicket, sista gången år 1903, icke såsom motionären af misstag i sin motivering angifver år 1906.

Såväl år 1903 som vid ärendets näst föregående behandling, år 1896, beslöt denna kammare att ansluta sig till den öppna omröstningen inom Riksdagens kamrar. Vi reseranter inom utskottet hafva tagit för gifvet, att kammaren äfven nu skulle vilja vidhålla sin vid dessa båda sista tillfällen intagna stånd-

punkt, och att kammaren äfven nu skulle vilja uttala den önskan, att vårt land måtte rycka upp i ledet bland Europas största och mest betydande stater, hvilka alla, som bekant, hafva anslutit sig till den öppna omröstningen.

Ang. ändrad
lydelse af
§§ 60, 65 och
75 riksdags-
ordningen.

(Forts.)

I anslutning härtill anhåller jag nu att i allra största korthet få yrka bifall till den af mig jämte åtta andra af utskottets ledamöter från denna kammare framlagda, vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Tällberg, *Hammarström*, *Janson* i Bråten, *Eriksson* i Elgered, *Ersson*, *Martin*, *Danielsson*, *Beckman* i Djursholm och *Jonsson* i Lycksele.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr vice talmannen proposition först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr af Callerholm med flere vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr vice talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som herr Nordström emellertid begärde votering, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill att kammaren, med afslag å konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 5, bifaller den af herr af Callerholm med flere vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 62 ja, men 66 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Härefter föredrogos hvardera för sig statsutskottets utlåtanden:

n:o 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte af mark mellan kronan och Söderfors bruks aktiebolag; och

n:o 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning af fonden för fiskerinäringens befrämjande jämte två i ämnet väckta motioner.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kam-maren.

§ 4.

Ang. ny aflöningsstat för statskontoret. Å föredragningslistan fanns vidare uppfördt statsutskottets utlåtande n:o 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition an-gående ny aflöningsstat för statskontoret jämte i ämnet väckta motioner.

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition af den 15 sistlidne mars hade Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af stats-rådsprotokollet öfver finansärenden samma dag, föreslagit Riks-dagen att

dels godkänna följande förslag till aflöningsstat för stats-kontoret att tillämpas från och med år 1908:

	K r o n o r .				Summa.	
	Lön.	Tjänst-görings-pennin-gar.	Orts-tillägg.	Arfvoden eller miss-räknings-penningar.		
1 generaldirektör	7,000	3,000	1,000	—	11,000	
1 statskommisarie och byrå-chef	5,000	2,500	600	—	8,100	} Efter 5 år kan lö-nen höjas med 600 kronor.
2 dito	10,000	5,000	1,200	—	16,200	
1 andra gradens tjänsteman, sekreterare	3,600	1,800	400	—	5,800	} Efter 5 år kan lö-nen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 dito, röntmästare.....	3,600	1,800	400	500	6,300	
1 dito, kamrerare och kassa-kontrollant	3,600	1,800	400	—	5,800	
1 dito, förste revisor	3,600	1,800	400	—	5,800	
1 dito, kamrerare	3,600	1,800	400	—	5,800	
1 första gradens tjänsteman, stämpelkassör	2,200	1,500	300	500	4,500	} Efter 5 år kan lö-nen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 dito, revisor	2,200	1,500	300	—	4,000	
8 dito, revisorer och bokhållare, registrator.....	17,600	12,000	2,400	—	32,000	
Till amanuenser, vikariatser-sättning, renskrifning och flitpenningar	—	—	—	30,700	30,700	
1 förste vaktmästare	900	450	150	—	1,500	} Efter 5 år kan lö-nen höjas med 500 kronor.
1 vaktmästare	700	350	150	—	1,200	
5 dito	3,500	1,750	750	—	6,000	
				Summa	144,700	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna fömän kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å länen afdragas 100 kronor årligen.

dels godkänna vissa närmare angifna villkor och bestämmelser för åtnjutande af de i staten upptagna aflöningsförmånerna, dels förklara, ej mindre att enhvar, som med eller efter 1908 års ingång tillträdde befattning i statskontoret, skulle vara pliktig att underkasta sig nu omförmälda villkor och bestämmelser, än äfven att de förutvarande innehafvare af befattningar i statskontoret, hvilka icke före den 1 november 1907 anmälde, att de ville underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nyssnämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat förordnades af bestämmelserna i förenämnda lag, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

dels ock höja det i riksstaten under sjunde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslag till statskontoret från 112,000 kronor till 144,700 kronor, eller således med 32,700 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förefaft fyra särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner, nämligen n:is 226 och 239 af herr *J. Widén* samt n:o 249 af friherre *A. T. Adelswärd* och n:o 248 af herr *A. Thylander*.

Herr Widén hade hemställt i motionen n:o 226, att Riksdagen vid godkännande af ny lönestat för statskontoret måtte bestämma såsom villkor för utgående af de nya aflöningsförmånerna, att föreskrift skulle meddelas därom, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skulle, där ej för särskilda fall undantag efter pröfning medgifves, vara å tjänsterummen tillstädes minst 6 timmar hvarje söckendag.

Vidare hade friherre Adelswärd föreslagit, att Riksdagen vid beviljande af nya lönestater för statskontoret eller andra ämbetsverk under innevarande riksdagssession måtte såsom villkor för de nya lönestaternas åtnjutande föreskrifva:

att ämbetsverket skulle utan förmedling af kommissionär och utan annan särskild kostnad än den, som genom förordningarna om expeditionslösen och om stämpelafgiften kunde vara stadgad, skriftväxla med allmänheten i förekommande mål och ärenden; samt

att i instruktionen för verket skulle intagas föreskrift om kungörande af de tider af dagen, på hvilka tjänstemän mottoge besök på ämbetsrummet af allmänheten för meddelande af upplysningar och besvarande af förfrågningar.

Slutligen hade herr Thylander hemställt, att Riksdagen ville, med ändring i hithörande delar af Kungl. Maj:ts proposition angående ny lönestat för statskontoret, besluta, att ålderstillägg till förste vaktmästare i detta ämbetsverk skulle utgå med 200 kronor efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring samt till öfrige vaktmästare med 200 kronor äfvenledes efter 5 år samt med ytterligare 200 kronor efter 10 års tjänstgöring.

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr Widéns ofvan omförmälda motioner, samt med afslag å herr Thylanders motion, måtte,

a) godkänna den af Kungl. Maj:t föreslagna aflöningsstaten för statskontoret:

b) besluta att under aflöningsstaten skulle införas följande bestämmelse:

Denna lönestat träder i kraft den 1 januari 1908 under förutsättning att Kungl. Maj:t dessförinnan meddelar föreskrift därom, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjänte skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst 6 timmar hvarje söckendag;

c) godkänna vissa närmare angifna villkor och bestämmelser för åtnjutande af de i staten upptagna aflöningsförmånerna;

d) förklara, ej mindre, att en hvar, som med eller efter 1908 års ingång tillträdde befattning i statskontoret, skulle vara pliktig att underkasta sig nyssberörda villkor och bestämmelser, än äfven att de förutvarande innehafvare af befattningar i statskontoret, hvilka icke före den 1 november 1907 anmälde, att de ville underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranleddes af bestämmelserna i förenämnda lag, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

e) höja det i riksstaten under sjunde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslag till statskontoret från 112,000 kronor till 144,700 kronor, eller således med 32,700 kronor; samt

f) besluta, att friherre Adelswårds motion skulle genom hvad ofvan anförts anses besvarad.

Reservation hade emellertid afgifvits:

vid punkten a) (angående aflöningsstaten):

af herrar *Starbäck*, *Larsson* i Lund och *Byström*, hvilka ansett, att utskottet bort föreslå, att vaktmästarnes löneförmåner måtte bestämmas på följande sätt:

1 förste vaktmästare	900	450	150	—	1,500	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor. Efter 5 år kan lönen höjas med 150 kronor och efter 10 år med ytterligare 150 kronor.
1 vaktmästare	700	350	150	—	1,200	
5 dito	3,500	1,750	750	—	6,000	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

af herr *Persson* i Tällberg; samt vid punkten c) (angående villkor och bestämmelser för åtnjutande af de i staten upptagna aflöningsförmånerna) af herr *Hammarlund*, som yrkat, att andra stycket under denna punkt, hvilket stycke lydde sålunda: att med ordinarie befattning i statskontoret icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, måtte erhålla följande lydelse: att med ordinarie befattning i statskontoret icke må förenas annan tjänst å rikets eller Riksdagens stat.

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Sedan till en början utskottets i *mom. a)* gjorda hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Widén*, som yttrade: Såsom herrarne nyss hörde, förekommer i den upplästa punkten en post på 30,700 kronor till amanuenser, vikariatsersättning, renskrifning och slitpenningar. Det är med anledning af denna post, som jag skall be att få säga några ord. Det är dock icke min mening att yrka annat än bifall till densamma. Men hvad jag ville fästa uppmärksamheten på är, att lönerogleringskommittén, hvars förslag i hufvudsakliga delar ligger till grund för förslaget till löneroglering för statskontoret, hade föreslagit en hel del förenklingar i arbetssättet, och i dessa förenklingar ingick bland annat, såväl för statskontoret som andra verk, såsom kammarkollegium och kammarrätten, hvilka kommittén behandlat, ett förslag att i stället för de prokokoll, som föras öfver de behandlade ärendena utaf särskildt anställda tjänstemän, notarier och andra, skulle föras så kallade *föredragningslistor*. Man har nämligen i flera jämförelsevis senare organiserade verk, särskildt kommunikationsverket, borttagit den gamla tidsödande protokollsföringen, och i stället infört dessa föredragningslistor, i hvilka ärendena antecknas mera summariskt. De upptaga de ärenden, som föredragas inför chefen eller kollegiet särskildt för hvarje dag och uppsättas icke af någon därtill afsedd tjänsteman för hela verket, utan på hvarje byrå, allteftersom föredragningen sker. Detta tillvägagångssätt har visat sig synnerligen tidsbesparande och fyller precis samma ändamål som protokollet.

Nu har kommittén föreslagit en sådan anordning äfven i afseende å statskontoret, och då därmed en tjänsteman, nämligen notarien, som ombesörjt protokollsföringen för hela verket, blir öfverflödig, har kommittén i sammanhang därmed föreslagit, att hans befattning skulle indragas.

Statskontoret har gentemot detta kommitténs förslag erinrat, att protokollen i statskontoret äro mycket litet omfattande, enär de i synnerlig mån förenklats, så att de icke innehålla stort mer än en föredragningslista. Därför anser statskontoret det vara jämförelsevis onödigt att taga bort denna protokollsföring och ersätta den med föredragningslistor, och det vill nästan göra

Ang. ny
afsningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)

gällande, att den föreslagna anordningen skulle vara mera tidsödande. Statskontoret uttalar sig nämligen så: »Ett genomförande af kommitténs förslag i denna punkt skulle därför medföra, att under hela förmiddagen icke mindre än tre tjänstemän — en å hvarje byrå — måste hafva sin uppmärksamhet riktad på en jämförelsevis så oväsentlig detalj som protokollsföringen eller upprättandet af föredragningslistan.»

Detta är nu att bevisa alldeles för mycket, hvarigenom man bevisar ingenting alls. Det är uppenbart, att man icke bör ställa till så tokigt, att man sysselsätter en tjänsteman å hvarje byrå särskildt med att göra detta enkla arbete, utan det lär naturligtvis i statskontoret som annorstädes, där den ifrågasatta anordningen är införd, kunna besörjas af andra tjänstemän på byrån eller af en extra tjänsteman, hvilken äfven kunde och borde hafva annat arbete.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har på grund af detta statskontorets utlåtande erinrat, att då föredragningslistorna skulle uppsättas på förhand och föredragning i statskontoret ofta förekomme flera gånger samma dag, det skulle bli högst besvärligt att upprätta dessa föredragningslistor. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att i många andra verk än statskontoret föredragning flera gånger om dagen kan komma i fråga. Om generalpoststyrelsen m. fl. gäller detta i väl ännu högre grad än om statskontoret. Det bör uppenbarligen gå så till, att hvarje gång ett ärende skall föredragas, detta tillskrifves på föredragningslistan. Detta är ett arbete på några sekunder och kan till och med, om det så skall vara, göras af föredraganden själf.

På grund häraf anser jag, att denna statskontorets erinran icke har fog för sig. Då statskontoret ställer i utsikt, att visserligen notariebefattningen skall kunna dragas in, men att det då torde behövas en amanuens för protokollsföringens verkställande och arbetet i allt fall för närvarande är så omfattande, att därför är anställd en särskild tjänsteman, notarien — bevisar detta, att protokollsföringen — äfven om den i statskontoret är mycket enklare än på en del andra håll, t. ex. kammarrätten och kammarkollegium — dock icke är så obetydlig. Min öfvertygelse är, — och den bestyrkes af erfarenheten från de ämbetsverk, där föredragningslistor användas, — att för förandet af sådana listor *icke alls någon särskild tjänsteman behöfver vara anställd*, utan att detta arbete kan gå på de olika byråerna och vara undan-gjort på kanske några tiotal minuter.

Det är ett allmänt öfverklagadt förhållande inom ämbetsverk och statsdepartement, att protokollsföringen är ordnad på ett mycket olämpligt sätt, hvilket ligger bland annat däri, att protokollen föras icke på de särskilda byråerna, där vederbörande tjänstemän känna ärendena och äro kapabla att utan vidare stu-

dium sätta upp protokoll öfver dem, utan för hela verket af en enda tjänsteman. Denne måste då använda mycken tid att arbeta sig in i ärendena — för den händelse han *verkligen* sätter upp protokollen; redan nu händer det nämligen ofta nog, att den tjänsteman, som skulle göra detta, icke gör det, utan att detta arbete öfverlämnas åt vederbörande byrå.

Jag har velat anmärka detta för det iakttagande, hvartill det kan föranleda. Och det är min fulla öfvertygelse, att, därest kommitténs förslag genomföres här, liksom beträffande öfriga verk, den amanuensbefattning, som är ifrågasatt, skall befinnas vara alldeles obehöflig.

Jag vill emellertid icke föreslå någon nedsättning i det be-
gärda anslaget på 30,700 kronor, som nog i allt fall torde vara behöfligt. Jag har således intet yrkande att göra.

Herr Starbäck: Herr vice talman! Som herrarne finna af betänkan-
det, har jag jämte ett par kamrater i statsutskottet afgifvit en reservation angående vaktmästarnes löneställning. Jag har däri föreslagit en medelväg mellan Kungl. Maj:ts förslag och den af herr Thylander i ämnet väckta motionen. Enligt detta förslag skulle sålunda en förste vaktmästare efter 5 år erhålla en löneförhöjning af 200 kronor och komma upp till en lön af 1,700 kronor, de vanliga vaktmästarne skulle efter 10 år komma upp i en högsta lön af 1,500 kronor, och skillnaden mellan en förste vaktmästares lön och de öfriges skulle på så sätt bli 200 kronor. Det är detta, som jag velat fästa uppmärksamheten på, ty enligt detta förslag skulle här samma proportion mellan de olika slagen vaktmästare blifva gällande som enligt den kungliga propositionen angående omorganisation af telegrafverket. Det skulle sålunda bli likformighet härvidlag samtidigt med att, enligt reservanternas förslag, lönerna för vaktmästarne i statskontoret skulle ställa sig något lägre än för vaktmästarne i telegrafverket, detta motiveradt därmed, att tjänstgöringen i det förra verket upptager 5 à 6 timmar, men i det senare 7 à 7½ timmar. Nu kan man tvista om, huruvida det kan vara riktigt att höja lönerna för vaktmästarne, och man kan säga, att de redan förut genom Kungl. Maj:ts förslag fått en så afsevärd löneförhöjning, att det icke bör vara tal om deras ytterligare tillgodoseende. Jag har emellertid den uppfattningen, att deras arbete bör vara af den beskaffenhet, att de skola ha en lön, som fullständigt täcker deras lefnadsbehof och tillförsäkrar dem ett något så när sorgfritt lif. Således kan jag vara med om, att man gör antalet vaktmästare mindre, ifall detta anses behöfligt, men att man ger hvarje vaktmästare en sådan mängd arbete, att det fullt sysselsätter honom, och att han på så sätt kan göra fullt skäl för sin lön. Och jag tror icke, att det behöfs något särskildt reglemente för den saken,

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
Forts.)

utan jag är förvissad om att, därest Riksdagen ger sitt bifall till reservationen, och det här uttalas önskvärdheten af att vaktmästarne få tillräckligt med arbete och tillräcklig lön härför, hvarje särskildt ämbetsverk skall komma att ställa sig detta till efterrättelse. Jag skall sålunda be, herr vice talman, att få yrka bifall till den vid punkt a) utaf herrar Byström och Larsson samt mig afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Kjellberg, Vahlquist, Nyström, Beckman* i Djursholm och *Larsson* i Lund.

Herr Hammarlund: Herr vice talman! Jag har icke kunnat förena mig i den reservation, till hvilken den föregående ärade talaren yrkade bifall. Han ansåg, att lönen för en vaktmästare bör vara så stor, att den är tillräcklig för hans lefnadsbehof, och att han således icke behöfver skaffa sig några biförtjänster. Jag förstår så väl, att man kan se saken från den synpunkten, men det är härvid att märka, att man nu *icke* sökt reglera vaktmästareförhållandena på sådan basis, utan man har bibehållit det gamla antalet vaktmästare. De äro sålunda icke mindre än sju jämte åtskilliga extra ordinarie vaktmästare. Häre har man icke ifrågasatt någon som helst minskning, men det är väl alldeles påtagligt, att om förhållandena skulle ordnas på sätt, den föregående talaren utvecklade, man skulle minska antalet, och jag tviflar icke på, att man det skulle kunna göra och i sammanhang härmed öka lönen, men nu kommer det ju att fortgå på det gamla sättet i fråga om tjänstgöringen. Utskottet säger ju tydligt i sin motivering, att vaktmästarne skola liksom tjänstemännen i regeln hafva en arbetstid af 6 timmar å tjänsterummet, men af de senare fordrar man dessutom åtskilligt hemarbete. Vaktmästarne däremot ha sin eftermiddag ledig. Och så länge förhållandena äro ordnade på det sättet, bör man icke förhindra dem att under sin långa ledighet skaffa sig någon biförtjänst.

För öfrigt vill jag säga det, att enligt mitt förmenande vaktmästarne alls icke blifvit åsidosatta i den kungl. propositionen. Det är tvärtom de, som fått den proportionsvis största löneförhöjningen. En förste vaktmästare har sålunda nu 1,100 kronor; kommittén har föreslagit slutlönen till 1,400 kronor, men Kungl. Maj:t har icke nöjt sig därmed, utan höjt den till 1,500 kronor; det gör icke mindre än 36 procent förhöjning. Nu vilja reservanterna och motionären sätta slutlönen till icke mindre än 1,700 kronor, hvilket motsvarar 54½ procent förhöjning. För de öfriga vaktmästarne är begynnelselönen nu 800 kronor; kommittén har föreslagit 1,100 kronor och Kungl. Maj:t har höjt lönen till 1,200 kronor. Detta utgör icke mindre än 50 procent förhöjning. Slutlönen för dessa vaktmästare är nu 900 kronor,

kommittén har föreslagit 1,200 kronor och Kungl. Maj:t 1,300 kronor, det vill säga 44 procent förhöjning. Motionären har icke nöjt sig härmed, utan ifrågasatt en förhöjning med icke mindre än 77,7 procent, det vill säga nära nog fördubblat lönen, medan reservanterna nöjt sig med att föreslå $66\frac{2}{3}$ procent förhöjning.

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Se vi nu till, huru det ställer sig i afseende på tjänstemännens löneförhöjning, finna vi, att en statskommissaries begynnelselön af Kungl. Maj:t föreslagits blifva höjd med 26 procent och slutlönen med 24 procent. Herrarne finna således, att den löneförhöjning, som nu är föreslagen af Kungl. Maj:t och tillstyrkt af statsutskottet, är proportionsvis betydligt högre för vaktmästare än för tjänstemännen; man kan säga, att den i rundt tal är nära dubbelt så hög för de förra som för de senare. Detta är ock alldeles riktigt: när man beslutar en lönereglering, bör man i större grad förbättra lönerna för dem, som stå med de lägsta lönerna, och mindre för dem, som nå högre upp.

Om det nu vore så, att man skulle företaga en fullständig omreglering af vaktmästarnes arbete och tjänstgöring, då kunde man naturligtvis tänka på det förslag, som reservanterna framställt, men här är icke ifrågasatt någon som helst ändring af vaktmästarnes antal, och därför anser jag, att vi icke kunna reflektera på det förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Herr vice talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att tillkännagifva min ställning i denna fråga, då jag, såsom herrarne finna af betänkandet, reserverat mig blankt i denna punkt. Jag kan säga, att min uppfattning i denna fråga närmast står ungefärligen midt emellan de båda sista talarnes, ity att jag icke skulle vara obenägen för en ytterligare förhöjning af lönen åt dessa vaktmästare, därest förslag hade förelegat för reglerande af deras arbetsåligganden, så att man kunde få klart för sig, hvad som egentligen är en vaktmästares skyldighet i de centrala ämbetsverken. Då detta emellertid icke är fallet, har jag för min del ansett, att man väl kunde stanna vid det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit. Det är dock icke någon så dålig aflöning, som vaktmästarne skulle få. Förste vaktmästarne få 1,500 kronor, vanliga vaktmästare få en begynnelselön å 1,200 kronor. Det är åtminstone ett riksdagsmannaarfvode, som de i alla fall ha till att börja med. Därtill skulle de senare efter 5 år kunna få en förhöjning med ytterligare 100 kronor, så att deras aflöning skulle komma att sluta med 1,300 kronor. Detta är väl ändå icke någon så särdeles dålig aflöning. Det är sant, att lefnadskostnaderna oupphörligen stigit, men så ha också, såsom den siste ärade talaren

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)

visade, lönerna höjts med omkring 50 procent, och man får väl ändå medgifva, att detta kan anses vara en skäligen aflöning.

Jag vill i herrarnes minne återkalla, hvad statsrevisorerna i sin sista berättelse anfört beträffande vaktmästarnes tjänsteåligganden. Under paragraf 9 säga revisorerna, att de vid granskning af departementens och de centrala verkens räkenskaper trott sig finna, att särskilda kostnader utgått för göromål, som skäligen bort af verkens vaktmästare utan ersättning bestridas. Sålunda förekomma utgifter för eldning, för hembärande af handlingar och böcker, för hissning och skötsel af flagga med flera dylika bestyr. I saknad af någon allmänt gällande föreskrift, förfar man på olika sätt inom de olika verken. Revisorerna hafva därför velat ifrågasätta, huruvida icke allmänna bestämmelser borde utfärdas angående de tjänsteåligganden, som i regeln böra tillkomma vaktmästarna. Om motionären velat upptaga äfven detta i sin motion, så att vaktmästarnes tjänsteåligganden blifvit fullt bestämda, så skulle jag icke haft så mycket emot att vara med om en så stor förhöjning, som den af reservanterna föreslagna. Men jag vill uppriktigt bekänna, att när jag under mitt första år såsom statsrevisor började granska de centrala verkens räkenskaper, fann jag till min förvåning, att vaktmästarna debitera verket för en hel massa saker, som de utfört och som icke äro nämnda här; jag började slutligen fundera på, hvad som egentligen var vaktmästarnes göromål och om de hade någon annan skyldighet än att infinna sig i verket och sitta där på en stol. Nu vet jag mycket väl, att de ha åtskilligt att göra, men jag tycker, att det är väl mycket, att de taga betaldt för att sätta in innanfönster och för att bära ned dem från vinden och sedan upp dit igen o. s. v., för att taga ut och sätta in böcker, lämna ut kartor o. d. Hvad kartutlämningen angår, så var t. ex. i landtmäteristyrelsen en hel massa penningar utbetalda för att vaktmästarna lämnat ut kartor, åter tagit emot och satt in dem igen o. s. v. Detta gjorde, att jag, som sagdt, kom på den tanken, att jag måste sätta mig in i, hvad som var en vaktmästares göromål.

Nu vet jag visserligen, att de somliga dagar kunna vara sysselsatta och i så hög grad sysselsatta, att man såsom t. ex. i statskontoret icke har en möjlighet att reda sig med mindre antal vaktmästare, än hvad där nu är, nämligen sju.

Det har dock förefallit hela utskottet och äfven reservanterna, hvilka senare dock framställt ett yrkande till förmån för dessa vaktmästare och velat gifva dem en ytterligare löneförhöjning, något underligt, huruvida det verkligen kan finnas fullt upp med arbete i statskontoret åt sju vaktmästare, men vi ha höjt oss i detta fall och gått med på Kungl. Maj:ts förslag, och när vi det gjort, utan att Kungl. Maj:t föreslagit någon ytter-

ligare utsträckning af deras tjänsteäligganden, skall jag, herr vice talman, tillåta mig att yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Herr Thylander: Herr talman! Jag skall till att börja med i allt väsentligt instämma med herr Starbäck i det yttrande, han här nyss hade.

Det har här såsom ett skäl, hvarför man icke kunde bifalla förslaget om högre löner åt vaktmästarne, än hvad utskottet föreslagit, anförts, att vaktmästarne här i Stockholm ha en hel mängd bisysslor. Man får väl antaga och tro, att den lönereglering, som i dag kommer till stånd med afseende å statskontoret, äfven kommer att i allt väsentligt blifva normerande för framtida löneregleringar vid de centrala verken. Jag har här tagit med mig en motion, som förra året frambars af herr Lindhagen jämte 5 andra stockholmsrepresentanter, och i hvilken motion föreslås, att vaktmästarne här i Stockholm skulle erhålla ett dyrtidstillägg å 10 å 20 procent af den kontanta lönen. I motionen förekommer äfven en tabell, som utvisar, huru det förhåller sig med de extra göromål, som vaktmästarne här i Stockholm ha. Tabellen redogör för, huru 150 vaktmästare ha det ställt i detta afseende. Af dessa 150 ha 45 sysselsättning med servering, 25 med städning, 12 med diverse uppdrag, 10 ha sysselsättning som nattvakter, 9 med passning på teatrar, 8 med inkassering, 5 som portvakter, 4 som handtverkare, 2 som handlande och 30 ha ingen som helst extra inkomst. Nu kan det väl sättas i fråga, huruvida en del af dessa sysselsättningar verkligen äro af den beskaffenhet, att man kan säga, att vaktmästarne böra ägna all sin lediga tid däråt. Såsom exempel på sådan sysselsättning kan ju framhållas servering på de stora guldkrogarne här i Stockholm, där vaktmästarne kanske få slita ut sig under natten och således blifva mindre lämpliga att utföra det arbete, som de skola göra om dagen. Man kan icke heller påstå, att de, som äro sysselsatta såsom nattvakter, äro så särdeles lämpliga att sköta sin vaktmästaresyssla om dagen.

En föregående talare sade här, att vaktmästarne skulle sysselsättas i ämbetsverket 6 timmar om dagen. Själfva ha de emellertid räknat ut, att det skulle bli 7 och stundom kanske 8 timmar om dagen. Då får deras tjänstgöringstid en så betydlig utsträckning, att de i det afseendet kunna i viss mån jämföras med öfriga vaktmästare.

Jag kan således icke finna, att hvad som här anförts om vaktmästarnes extra inkomster utgör ett tillräckligt skäl att afslå framställningen om högre lön åt dem. Sedan den här ifrågasatta nya anordningen blifvit genomförd, borde man väl kunna minska antalet vaktmästare, men då skulle man ju i stället kunna gifva dem en så pass stor valuta för det arbete de utföra, att de icke

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

behöfva slita ut sig för att skaffa sig tillräckliga inkomster, utan kunna få hvila ut någon ledig stund.

Jag har resonerat på det sättet, och med hänsyn till de omständigheter, som här spela in, har jag ansett mig böra framlägga den motion, som utskottet här afstyrkt. Kammaren får naturligtvis döma mellan mig och dem, som icke vilja vara med om att bevilja denna lilla förhöjning åt vaktmästarne. Jag kan naturligtvis förstå, huru domen utfaller, men, hvad mer, jag är van vid den saken. Ett gammalt ordspråk säger, att man dör icke af en sjukdom, om man är van vid den, och det får trösta mig i detta fall.

Jag ber att såsom en tacksamhetsåtgärd gent emot reservanterna få afstå från yrkande på bifall till min motion för att i stället förena mig med dem i deras yrkande.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Den stat, som nu föreligger till antagande, nämligen staten för statskontoret, är den första frukten af löneregleringskommitténs arbeten, och det är verkligen glädjande att se, att så mycket af hvad denna kommitté föreslagit här har af Kungl. Maj:t blifvit gilladt och framlagdt och sedermera af utskottet godkändt. Hvad beträffar löneförmånerna för samtliga tjänstemän och betjante i denna stat, är det ju klart, att här en afvikelse förefinnes från hvad kommittén föreslagit, men det får man icke förundra sig öfver, all den stund kommitténs förslag är dateradt för några år tillbaka, och sedan dess ha ju förhållandena ändrat sig så, att allting blifvit dyrare, och det fordras mera penningar för att kunna existera. Jag har för min del icke något att erinra emot statsutskottets förslag i denna del, utan ber att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Äfven beträffande de i denna stat upptagna vaktmästarne i den lägsta aflönade klassen har en rätt afsevärd förhöjning blifvit föreslagen, nämligen icke mindre än 400 kronor, och det för såväl förste vaktmästare som vaktmästarne i öfrigt. Detta öfverstiger det af kommittén föreslagna beloppet med 100 kronor. Nu har det framhållits, att äfven det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt, skulle vara för lågt, och här har därför yrkats bifall till en reservation, som finnes fogad vid betänkan-det, och som grundar sig på en här i kammaren väckt motion. Men jag hemställer till herrarne, huruvida icke det af statsutskottet tillstyrkta beloppet för vaktmästarne skulle kunna vara tillfredsställande. Det är ett belopp, som med 400 kronor, såsom jag nyss nämnde, öfverstiger hvad de för närvarande hafva. Nog får man väl räkna detta för en ordentlig lönetillökning. Om det förhölle sig så, som reservanterna velat göra gällande, och deras yrkande blir antaget samt detta endast skulle hafva den inverkan, att löneförmånerna för nu ifrågavarande befattningshafvare

höjdes med visst belopp, kunde det icke vara så mycket att däremot säga. Men herrarne böra dock erinra sig, att i och med detsamma Riksdagen skulle godkänna reservanternas förslag, skulle äfven pensionsbeloppen för vaktmästarne höjas. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle pensionsbeloppen höjas för förste vaktmästaren från 800 till 900 kronor och för vaktmästare i öfrigt från 600 till 800 kronor. Men om reservanternas förslag skulle vinna Riksdagens bifall, kommer pensionen att höjas för förste vaktmästaren från 800 till 1,100 kronor och för vaktmästarne i öfrigt från 600 till 1,000 kronor. Det är väl ändå alldeles naturligt, att detta är en så öm punkt, att jag ber att få hemställa till herrarne, huruvida herrarne verkligen äro beredda att lämna en så hög pension för samtliga stater, som härefter komma att regleras. Vi hafva t. ex. poststaten, som ännu icke är föredragen här i kammaren. Och man måste väl ändå medgifva, att äfven postbetjante böra få samma rätt, som genom ett bifall till reservanternas förslag skulle medgifvas för nu ifrågavarande vaktmästare. Kan det vara möjligt, att vaktmästarne skulle få rätt till en pension, som öfverstege folkskollärarnes och möjligen äfven öfverstege underofficerarnes vid våra regementen! Det är väl icke möjligt att afgöra saken så.

Motionären har nu afstått från yrkandet i sin motion och förenat sig med reservanterna. Men frågan om pensionsrätten, *den* lämnar i alla fall sådant resultat, som jag nyss nämnde. Motionären har hänfört sig till postbetjante. Men beträffande pensionsrätten förhåller det sig helt annorlunda med postbetjante. Och jag kan för öfrigt icke tro, att ens någon skulle vilja sätta postbetjante under dessa vaktmästare i ämbetsverken. Det är väl icke möjligt — utan snarare tvärtom. Postbetjante själfva hafva icke begärt mera än 800 kronor i pension, och poststyrelsen har hos Kungl. Maj:t hemställt om detta belopp; Kungl. Maj:t har äfven i denna del godkänt postbetjantes eget och poststyrelsens förslag. Föredragande departementschefen för sjetta hufvudtiteln har beträffande denna sak yttrat: »Hvad angår fördelningen af de 1,700 postbetjante» — märk det stora antalet — »i de olika lönegraderna har jag icke någon erinran mot generalpoststyrelsens förslag.

Generalpoststyrelsens hemställan innebär vidare den väsentliga ändringen i grunderna för nu gällande lönestat, att utaf aflöningen ett belopp af 800 kronor skulle i stället för såsom hittills 600 kronor utgöra lön, under det återstoden skulle anses tillhöra tjänstgöringspenningarna. Detta medför, utom den afsevärda fördelen af ökad aflöning under sjukdom, en med 200 kronor förhöjd pension. Denna i och för sig betydliga ökning — 33 procent — synes mig emellertid skälig. Äfven med ökade löneförmåner lär postbetjanten icke kunna göra några synnerliga besparingar, och ett belopp af 800 kronor i pension kan därför

*Ang. ny
aflöingsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Ang. ny
aflömningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)

ej anses högre än som kräfves för att skänka honom en något så när tryggad ålderdom.»

Så säges det där. Nu komma i alla fall reservanterna och säga: nej, för all del, det duger icke, att dessa vaktmästare skola ha rätt till pension af 800 kronor, som postbetjäntkåren begärt och fått tillstyrkt, utan vaktmästarne de skola hafva 300 kronor mer i pension. Det är dock att märka, att löneförmånerna för postbetjante uppgå väl till de belopp, som ifrågasatts till vaktmästarne, men beträffande postbetjante läggas ålderstilläggen till tjänstgöringspenningarna, och detta inverkar på pensionen, i det att den beräknas endast på lönen.

När man på detta sätt vill ändra af Kungl. Maj:t framlagda förslag till stater, visar det sig, såsom ock naturligt är, att man måste taga i betraktande, huruvida, när man höjer summorna, man också vill öka summorna utefter hela linjen och icke allenast för tjänstgöringstiden utan äfven för befattningshafvarnes hela lifstid.

Nyligen är af Riksdagen antagen en lag angående civila tjänstemäns rätt till pension, och statskontorets befattningshafvare falla äfven under denna lag, hvadan de alltså få den rätt, som jag nyss nämnde. Jag tycker, att endast detta skulle utgöra ett det starkaste skäl för att denna gång och i denna del godkänna statsutskottets förslag beträffande vaktmästarne och icke göra en ändring, hvilken skulle, såsom jag nyss nämnde, medföra en betydlig rubbning i afseende å löneförmånerna för statstjänarne i allmänhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den nu upplästa punkten.

Herr *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr vice talmannen gifna propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Efter föredragning härupå af *mom. b)* begärdes ordet af

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Swartz, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att till utskottet få framföra ett värdsamt tack för det välvilliga sätt, hvarpå det behandlat den föreliggande löne regleringen, och detta tack ber jag också att med anledning af det under punkt a) fattade beslutet få rikta till kammaren. Genom detta kammarens beslut, som öfverensstämmer med det af Första Kammaren under förmiddagen fattade beslutet, är detta också Riksdagens beslut, och jag ber att få framhålla såsom min öfvertygelse, att statens tjänstinnehafvare ha stor anledning till tacksamhet mot Riks-

dagen för det sålunda fattade beslutet. Å andra sidan har Riksdagen genom att på detta sätt göra en betydelsefull början till den sedan länge såsom oundgängligen nödvändig insedda och därför ifrigt efterlängtrade löneregleringen vid statens centrala ämbetsverk tryggt statsmaskineriets jämna gång.

Utskottets hemställan skiljer sig i öfriga punkter icke afsevärdt från Kungl. Maj:ts förslag. Den enda skiljaktigheten rör en kompletterande bestämmelse i punkten c). Endast i afseende på den nu föredragna punkten b) har utskottet gjort en hemställan, som åtminstone till synes står i mera väsentlig strid med den af Kungl. Maj:t gjorda. Regeringen har nämligen för sin del ansett, att beskaffenheten af de olika tjänstegruppernas i statskontoret arbete vore så pass olikartad, att en för alla lika bestämmelse med afseende på arbete på tjänsterummet icke vore lämplig, hvarjämte regeringen förklarat sig anse, att i instruktion och arbetsordning borde för tjänstemän i första graden och till en del i andra graden fastställas en arbetstid på tjänsterummet af 6 timmar under hvarje söckendag. Statsutskottet har däremot uttryckligen förklarat sig anse, att en för alla likartad bestämmelse i afseende på tjänstgöringstiden borde utfärdas och hemställt, att lönestaten icke skulle godkännas under annan förutsättning, än att Kungl. Maj:t före detta års slut utfärdade föreskrift därom, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skulle, i den mån ej undantag kunde anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst 6 timmar hvarje söckendag. Då denna utskottets hemställan tydligtvis har sin grund i en önskan att åt staten trygga den största möjliga arbetskvantitet från tjänstemännens sida, ber jag att uttryckligen få betona, att Riksdagens önsknings i detta hänseende till fullo sammanfalla med Kungl. Maj:ts. Såsom föredragande departementschef i detta ärende kan jag lifligt betyga, att till grund för uttalandet i detta afseende till statsrådsprotokollet icke legat någon annan önskan, än att förhållandena skulle så ordnas, att man därigenom skulle vinna icke mindre det till kvantiteten största, än äfven till beskaffenheten bästa arbetsresultat, som stode att vinna. Och jag anser det som en skyldig gärd af rättvisa från min sida att uttala som min lifliga öfvertygelse, att af alldeles enahanda art är den uppfattning, som legat till grund för ämbetsverkens uttalanden i dessa stycken och för de anmärkingar, som från ämbetsverkens sida blifvit gjorda mot den för alla lika tjänstgöringstiden på ämbetsrummet.

Jag ber också i detta sammanhang få betona — särskildt då i åtskilliga stycken den lönestat, som nu fastställts, och de villkor och bestämmelser, som därmed förenats, komma att anses som normerande för ett fortsatt arbete med afseende på de centrala ämbetsverkens löneregleringar — jag ber, säger jag, få betona, att inom åtskilliga ämbetsverk det kommer att visa

*Ang. ny
aftöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)

sig alldeles omöjligt att stadga en tjänstgöringstid af 6 timmar dagligen för alla ämbetsmän. Särskildt inom hofrätterna, kammar-rätten m. fl. ämbetsverk är det förenadt med oöfverstigliga hinder för ernående af ett godt arbetsresultat att stadga sådant, och detta icke endast på grund af de dåliga lokala förhållandena inom en del centrala ämbetsverk utan jämväl och särskildt på grund af arbetets beskaffenhet inom dessa ämbetsverk. Äfven där så ioke är förhållandet, såsom t. ex. i nu ifrågavarande ämbetsverk, statskontoret, finnas likväl förhållanden, som gjort det i mina ögon önskligt, att ioke alldeles samma bestämmelser borde gälla för alla ämbetsmän som för dem, hvilkas arbete vore af beskaffenhet att icke kunna utföras på annan plats än å ämbetsrummet. Hvad som därvid ledt mitt omdöme är kännedomen om den mångfald af frågor af ofta synnerligen svårlöst natur, som det tillhör särskildt statskontoret att bereda och handlägga. En beredning af sådana svårare ärenden, kräfvande djupt tankearbete, underlättas gifvetvis i hög grad, för den händelse detta arbete kan försiggå under så ostörda förhållanden som möjligt. En sådan ostörd arbetsro synes mig icke kunna i allo vinnas på ämbetsrummet. Tjänstemännen störas icke så mycket af allmänheten, fastän jämväl detta alltemellanåt är fallet, som desto mera af sina egna underlydande och sina kamrater, sina kolleger inom eget och andra ämbetsverk, hvilka där infinna sig för att fråga om än det ena än det andra, och hvilkas besök naturligtvis ingripa i högsta grad störande i det tankearbete, som af ämbetsmännen i fråga kräves. För mig har det därför framstått som den bästa och under vissa förhållanden enda utvägen att skaffa nödvändig arbetsro åt dessa tjänstemän, som äro i särskildt behof däraf, att låta dem utföra en del af deras makt-påliggande arbete i hemmet i stället för på tjänsterummet. Därvid ber jag få uttryckligen betona, att det aldrig varit min mening, att ämbetsmännen endast undantagsvis skulle finnas på ämbetsrummet, eller att de på ämbetsrummet endast skulle utföra det arbete, som de, så att säga, *måste* där utföra, såsom en ärad motionär, herr Widén, behagat tolka mina uttalanden i frågau, hvilka uttalanden, då de nu icke minst genom herr Widéns motion blifvit mera uppmärksammade, jag likvisst önskar hade från början varit något tydligare än som nu varit fallet. Emellertid anhåller jag nu att få förklara, hvad jag därmed menat. Det har varit min mening, att jämväl de högre tjänstemännen i allmänhet skulle vara på tjänsterummet närvarande under den tid, då de öfriga tjänstemännen, hvilkas arbete vore af den art, att det icke kunde utföras på annan plats än på ämbetsrummet, vore där närvarande. Det har varit min alldeles bestämda afsikt att stadga, att så väl chefen som de högre tjänstemännen skulle under hvarje dag ha en viss, för allmänheten kungjord mot-tagningstid, under hvilken de kunde af besökande träffas och

rådfrågas. Jämväl i öfrigt skulle alla ämbetsmän, så långt sådant varit möjligt, på en gång vara närvarande å ämbetsrummet.

Det har emellertid varit min uppfattning, att flertalet af de arbeten, som åläge, särskildt inom statskontoret, de högre tjänstemännen, vore af sådan art, att det kräfde ett mera ostördt tankearbete, och detta har gjort, att jag för min del varit af den åsikten, att det icke vore rätt lämpligt att stadga alldeles samma tjänstgöringstid å ämbetsrummet för dessa som för de lägre tjänstemännen.

Emellertid har nu statsutskottet enhälligt uttalat den mening, att en för alla lika tjänstgöringstid å ämbetsrummet bör stadgas. Denna hemställan från statsutskottets sida innebär dock tydligtvis icke något hinder för meddelandet af sådana föreskrifter, som kunna vara nödvändiga för att undanröja de svårigheter, som kunna yppa sig för arbetets jämna och lugna gång inom statskontoret. Ej heller innebär, såvidt jag kan se, denna hemställan något hinder för ett praktiskt ordnande af möjligheten att för särskilda fall efter pröfning medgifva undantag från skyldigheten att vara på ämbetsrummet på en viss tid närvarande. Under sådana omständigheter anser jag mig böra förklara, att jag icke finner mig böra göra någon erinran mot det förslag, som statsutskottet under ifrågavarande punkt framställt.

Sedan herr talmannen, som nu tillstädeskommit, öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, yttrade

Herr Asker: Herr talman, mina herrar! Vid remissen af den kungl. proposition, som nu föreligger till afgörande, afgafs inom denna kammare af en ärad representant på södermanlandsbänken ett yttrande, hvilket vid detta tillfälle så mycket mindre bör lämnas oanmärkt, som statsutskottet i dess utlåtande i ämnet anslutit sig till den mening, talaren då och sedermera i afgifven motion förfäktat, samt föreslagit, att den af Kungl. Maj:t ifrågasatta lönestat för statskontoret skulle gälla under förutsättning, att Kungl. Maj:t meddelar föreskrift därom, att ordinarie tjänstemän och betjante skola med undantag för vissa fall vara å tjänsterummet tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag.

Den ärade talaren på södermanlandsbänken sade i sitt anförande den 19 mars, bland annat, att löneregleringskommitténs förslag om sex timmars arbetstid å tjänsterummet mött starkt motstånd från tjänstemännens sida och att i denna del man kunde säga, att »byråkratismen» afgått med segern. Vidare sade han, att han visste af egen erfarenhet, att det ginge mycket väl för sig för en landssekreterare att verkställa beredningsarbete å tjänsterummet, ja, till och med bättre än i hemmet samt att, då den ärade talaren tjänstgjort såsom chef för kungl. civildepartementet och han kom upp till departementet kl. 10 hvarje

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Ang. ny
 aflömningsstat
 för stats-
 kontoret.
 (Forts.)

morgon, han i regel fick vänta 1 à 1½ timme, innan någon tjänsteman infann sig.

Till bemötande häraf ber jag att få framhålla, att hvad landskansliet i Nyköping vidkommer, där såväl herr Widén som jag tjänstgjort, inga hinder mötte för en landssekreterare att i lugn och ro arbeta på tjänsterummet, enär ytterst få besökande störde arbetsron, men att min erfarenhet från andra och större län, där utvecklingen pulserar med lifligare tempo, varit den, att arbetsron på ämbetsrummet icke lämnat tid öfrigt för annat än bref och så kallade löpande ärenden, under det att de viktigaste frågorna måst af landssekreteraren utarbetas i hemmet under söckendagarnes sena timmar med sön- och helgdagstimmar till hjälp. Jag anser mig i sammanhang härmed kunna med glädje konstatera, att i de fem länsstyrelser jag tjänstgjort, tjänstemännen med ytterst få undantag troget och träget fullgjort sitt arbete till både allmänhetens och sina förmäns belåtenhet, oaktadt påbud saknats om timplagen, mellan hvilka arbetet skulle fortgå å tjänsterummet. Hvad härefter vidkommer herr Widéns anmärkning därom, att tjänstemännen inom civildepartementet icke infunno sig på tjänsterummet samtidigt med chefen för departementet, så är det min öfvertygelse, att om chefen tillkännagifvit, att han önskade, att hvarje tjänsteman skulle vara på sin plats kl. 10 förmiddagen, ingen uteblifvit. Det berodde därför uteslutande på honom själf att ordna den frågan.

Den viktigaste betingelsen för ett intensivt arbete af tjänstemannen hvilat på tjänstemannens *ambition*. Saknas denna, så gagnar det litet eller intet, om han ålägges att sitta på ämbetsrummet vissa timmar om dagen; och vill man skapa byråkrater i ämbetsverken, tror jag, att detta går lättast genom att låsa in dem på ämbetsrummet, så att de så litet som möjligt komma i beröring med den yttre världen, ty då, om någonsin, blifva de ensidigt utvecklade och komma att sakna den omdömesförmåga, som det praktiska lifvet mer än något annat kan skänka dem. Jag vädjar för öfrigt till min vän på södermanlandsbänken, om icke både han och jag kunna skatta oss lyckliga öfver att vi fått något vidsträcktare syn på tingen genom annan verksamhet vid sidan af tjänstegöromålen, än om vi uteslutande skulle utbildats genom studium af luntorna i landskansliet.

Till bevis på hvarthän restriktiva bestämmelser för tjänstemännen från Riksdagens sida kunna leda, torde det tillåtas mig att anföra ett exempel. Under den tid jag tjänstgjorde såsom landssekreterare i Härnösand, inträffade, att en tjänsteman vid landsstaten fick ett slaganfall och låg sanslös på ämbetsrummet. Då öfverläkaren vid hospitalet var den ende läkare i staden, som vid den tiden hade telefon, satte jag mig i förbindelse med honom och bad honom genast infinna sig, men möttes i telefon af det svaret, att han vore förbjuden att idka enskild praktik

utom hospitalets område. Jag lyckades emellertid att, med vädjande till hans människokärlek, förmå honom åsidosätta riksdagsbestämmelsen.

Min åsikt är den, att, om bestämmelser angående tjänstgöringstid på ämbetsrummet skola anses behöfliga, dylika bestämmelser böra inrymmas i en instruktion för hvarje ämbetsverk och af verkets chef utfärdas, ty det beror ytterst på chefen att vaka öfver, att arbetet går sin jämna gång och att ingen efterätter sin plikt. När jag jämför de skäl, herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet å ena, och statsutskottet, å andra sidan, anfört för sättet att ordna denna fråga, så måste jag gifva finansministerns skäl företräde. Jag har härmed icke velat säga, att icke missbruk kunnat ske eller att tjänstgöringen på tjänsterummet skulle tagas legert, ty jag är lika intresserad som trots någon att vilja höja tjänstemännens arbetsintensitet inom vårt land, men jag håller på den uppfattningen, att *den* är icke chef för sitt ämbetsverk, som icke med noggrannhet och kraft vakar öfver såväl att tjänstemännen äro på sina platser som att arbetet går så snabbt och säkert som möjligt.

Då nu emellertid statsutskottet varit ense om det ifrågasvarande villkoret vid aflöningsstaten för statskontoret och jag gärna vill medgifva, att ett dylikt villkor kan anses antagligt för de centrala ämbetsverken i Stockholm, under det att jag bestämdt vågar påstå, att det icke lämpar sig för exempelvis landtstaten, har jag med hvad jag anfört endast velat framhålla de skäl, jag anser böra i första hand tala för principfrågans bedömande, på det att icke vid *alla* löneregleringar detta villkor må anses oeftergifligt, helst förhållandena kunna vara väsentligt olika inom olika ämbetsverk.

Jag har, herr talman, vid nu föreliggande aflöningsstat icke något yrkande att framställa.

Häruti instämde herr *Wawrinsky* i Saltsjöbaden.

Herr Persson i Tällberg: Jag har icke begärt ordet för att bemöta den siste ärade talaren, som var mer kunglig än Kungl. Maj:t själf. Då hans anförande egentligen riktade sig emot en talare på södermanlandsbänken, och denne talare är åldrig nog för att kunna tala för sig själf, skall jag icke alls upptaga till bemötande hvad den siste talaren yttrade. Jag vill blott säga det, att statsutskottet har alldeles icke åsyftat att åvägabringa en så oerhördt lång tjänstetid, så att tjänstemännen skulle svimma på tjänsterummet. Men hvarför vi satt in bestämd tid såsom villkor, det berodde därpå, att Kungl. Maj:t eller vederbörande departementschef visserligen har gifvit erkännande åt det uttalande, som kommittén har gjort, och sålunda erkänt, att någon längre och kanske också bestämd tjänstetid borde föreskrivas för tjänste-

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.*
(Forts.)

männen i de lägre graderna, men dels icke ansett, att detta skulle gälla tjänstemännen i de högre graderna och dels icke velat göra detta såsom villkor för åtnjutande af den nya lönestaten, ansågo vi, att det icke var till fyllest med hvad som Kungl. Maj:t sålunda föreslagit. Vederbörande statsråd säger nämligen om den saken: »Lämpligt synes mig emellertid vara, att i en blifvande arbetsordning för statskontoret meddelas föreskrift om en reglementerad arbetstid å tjänsterummen, att såsom regel gälla med afseende å första gradens äfvensom vissa af andra gradens tjänstemän; och synes mig denna tid böra fastställas till ungefärligen den tid, kommittén föreslagit, vederbörande förmän dock förbehållet att, efter pröfning i särskilda fall, därifrån medgifva undantag.»

Utskottet har ansett denna fråga vara så viktig, att det, som herrarna finna, satt den som ett villkor för tillämpningen af den nu föreslagna lönestaten, och herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har uti sitt nyss hållna anförande däremot icke egentligen gjort någon anmärkning. Utskottet har icke heller förbisett, att undantag från denna regel i många fall måste göras. Det är äfven en annan sak, som utskottet har trott sig böra påpeka till undanröjande af det missförhållandet, att tjänstemännen blifva störda på sitt ämbetsrum genom den besökande allmänheten, och det är att, såsom utskottet i sin motivering uttalat, den önskan, att Kungl. Maj:t i den instruktion för ämbetsverket, som kommer att utfärdas, meddelar bestämmelse därom, att en viss tid blir anslagen, under hvilken allmänheten får träffa de respektive tjänstemännen på deras ämbetsrum. Nu har också herr statsrådet sagt — jag vill uttala min tillfredsställelse däraf — att han hade varit betänkt på att vidtaga denna åtgärd, äfven om utskottet ej föreslagit densamma. Utskottet har emellertid trott, att man därigenom skulle kunna vinna besparing i tid för tjänstemännen och i synnerhet bespara dem den störande inverkan, som naturligtvis måste blifva en följd däraf, att allmänheten kommer och söker dem än på den ena, än på den andra timmen. Och det är ej blott i tjänstemänneus intresse, som jag anser denna lilla reform vara behöflig, utan den ligger också i mycket hög grad i allmänhetens intresse, så att denna må få veta, på hvilka tider den skall kunna träffa de respektive tjänstemännen uppe i ämbetsverken. Äfven jag har varit utsatt för en sådan olyckshändelse, som en talare på södermanlandsbanken, herr landshöfding Widén, omtalade vid remissdebatten. Jag har nämligen flera dagar å rad sökt få träffa en viss tjänsteman, utan att det lyckades mig att träffa honom på den tid, som jag trodde skulle vara den riktiga för att träffa honom, nämligen kl. 11—2 eller, vissa dagar, kl. 12—4. Emellertid då jag kom fjärde resan, träffade jag verkligen tjänstemannen i fråga, men då var han mycket upptagen; föredragningen

skulle nämligen genast börja. Då jag likväl sade honom, att jag ej vidare ämnade på den vägen få mitt ärende uträttadt, så var han så pass artig, att jag fick mitt ärende uträttadt.

Detta är naturligtvis en ganska viktig reform, och jag vill alltså fastslå, att vi borde få bestämmelser därom, att tjänstemännen borde träffas på tjänsterummet under vissa, bestämda tider. Dock har hvarken jag eller utskottet velat uppställa detta som ett villkor för lönernas åtnjutande, men utskottet har, som sagdt, mycket väl insett, att undantag i detta afseende måste göras, och utskottet säger också, som herrarne finna på sid. 95 på tal om sådana undantag: »Härvid har afsetts, att under det senare fallet skulle inrymmas t. ex. de tillfällen, då en tjänsteman för utförande af ett eller annat arbete i tjänsten å annan plats än tjänstelokalen, såsom i annat ämbetsverk, arkiv eller dylikt, under en eller flere timmar måste vara från tjänstelokalen frånvarande». Äfven när sådana arbeten måste utföras, är det klart, att det är såväl för tjänstemännen som för allmänheten fördelaktigt, om en bestämd tid är gifven, då tjänstemännen skola finnas å tjänsterummet, men då böra de ej vara skyldiga att å öfriga tider mottaga besök å sina tjänsterum. Sålunda hafva vi velat gå rimliga anspråk till mötes, och det föreligger, enligt min uppfattning, ej någon obillighet, då denna föreskrift om 6 timmars tjänstgöringstid å tjänsterummet blifvit intagen såsom ett villkor för tillgodonjutande af de nu föreslagna aflöningsbeloppen. Det är därför också med tillfredsställelse jag finner, att vederbörande departementschef låter sig nöja med hvad utskottet föreslagit, och det är därför, herr talman, som jag anser mig böra yrka bifall å utskottets hemställan.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Då Första Kam-maren redan har antagit den nu föredragna punkten, och dessutom här icke något yrkande på afslag har blifvit framställt, hade jag för min del ej tänkt att yttra mig, men det yttrande, som en talare på hallandsbänken hade, har föranledt mig att begära ordet.

Jag har egentligen icke något nytt att i denna fråga tillägga. Jag har så många gånger både skriftligen i uppsatser — dels i tidningar, dels i tidskrifter och muntligen, dels här i kammaren, dels ock annorstädes — framlagt min uppfattning i denna sak, att jag naturligtvis ej kan hafva så mycket nytt att komma med. Det vill jag dock nu först och främst säga, att ändamålet med den föreslagna föreskriften om en ökning af arbetstiden på tjänsterummet närmast inom de centrala ämbetsverken, naturligtvis endast och uteslutande är att komma till precis samma mål, som herr finansministern förklarar, att han eftersträfvat, nämligen att få en så stor arbetsintensitet som möjligt, en så stor arbetsprodukt som möjligt. *Detta* har varit

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.*
(Forts.)

syftet med det förslag, som lönerergeringskommittén framlagt, och som jag för min del har kämpat för. Det är för öfrigt icke endast kommittén, som uttalat den öfvertygelsen, att en ökning af arbetstiden på tjänsterummet nödvändigtvis fordras, för att man skall komma till en ökad arbetsintensitet. Jag vill erinra om — hvad jag för öfrigt erinrat om redan i min motion, men hvilket herrarne måhända ej torde hafva särskildt observerat — att samma tanke har uttalats såväl af telegrafkommittén som af järnväglönerergeringskommittén. Jag vill erinra om, hvad telegrafkommittén har yttrat i denna sak, och jag gör det därför, att det synes mig synnerligen väl sagdt. Det heter: »Kommitterade kunna icke jäfva riktigheten af den allt oftare hörda klagan, att den arbetstid, som tjänstemännen i allmänhet för närvarande afse åt staten, är för kort, och kommitterade hålla före, att därpå beror äfven det missförhållandet, att arbetsintensiteten inom statens ämbetsverk i allmänhet är otillfredsställande». — Det torde bemärkas, att det är tjänstemän i ett centralt ämbetsverk, som, till en del åtminstone, suttit i denna kommitté och äro fullt eniga med kommitténs lekmannaledamöter om detta uttalande. — Vidare heter det: »För en längre tjänstetid talar nämligen det kända förhållandet, att där den större delen af arbetsdagen är förlagd, dit drages ock själfmant den större delen af intresset, hvilket i sin ordning omsättes i ett intensivare arbete. Den privata affärsvärlden, till hvilken kommitterade nödgas ständigt återkomma såsom erbjudande den enda lämpliga jämförelsen, skulle aldrig kunna nöja sig med det under några af dagens timmar lämnade halfintresserade arbete, som staten ofta får taga för godt, och det synes kommitterade vara en själfklar fordran, att man vid reglerandet af ett ämbetsverks arbetskrafter måste i första hand råda bot i detta afseende». Jag tror, att ingen kan jäfva riktigheten af detta omdöme, ingen, som verkligen har någon erfarenhet af, hur ett intensivt arbete skall bedrifvas. För min del vill jag säga, att jag af min egen erfarenhet kan på det allra amp-laste underskrifva det omdömet, att där man vistas största delen af sin arbetsdag, där har man ock sitt största intresse.

Det är för mig uppenbart, att tjänstetiden på arbetsrummet bör vara större, än den för närvarande är, då den inskränker sig till 4 à 5 timmar dagligen. Denna korta arbetstid är en verklig nationalförlust. Besinna, att tjänstemännen i allmänhet komma upp på sitt arbetsrum först klockan 11 förmiddagen, och att det finnes många af dem, som före denna tid på dagen icke göra någonting. Detta är, jag upprepar det, en stor nationalförlust. Jag vill erinra om en tid i vår historia, då arbetstiden inom ämbetsverken var en helt annan än nu, om Axel Oxenstiernas och Karl XI:s tider. Då arbetade man 6, 7 à 8 timmar dagligen på tjänsterummet; man började ock arbetet mycket tidigare, än hvad vi ens nu kunna tänka oss att sätta i fråga.

Jag vågar säga, att under Karl XI, då hans reduktioner och likvidationer m. m. genomfördes, bedrefs af tjänstemannakåren ett arbete sådant, att våra dagars tjänstemän ej hafva någon aning om, hur ett så intensivt arbete skall kunna bedrifvas.

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Min öfvertygelse är för öfrigt, att ingen lider skada af, att han har en ordentlig arbetstid på tjänsterummet. Jag har äfven här min egen erfarenhet att åberopa. En ordnad arbetstid på tjänsterummet medför nödvändigtvis genom förhållandenas makt en ökad arbetsprodukt — man kan ej sitta på arbetsrummet och göra ingenting. Resultatet *måste* bli ett intensivare arbete. Och man får därigenom också en mera odelad tid för familjelifvet och för studier, hvilka nu kanhända af tjänstemännen bedrifvas mycket mindre, än hvad som borde vara fallet. När det talas om, att man i hemmet kan få en mera ostörd arbetstid, kan däremot med fog invändas, att detta visserligen kan vara sant med afseende å vissa individer, men att det med afseende å andra och de flesta åter ej är riktigt. Ty, mina herrar, äfven i hemmet är det så mycket som stör. Särskildt för tjänstemän med familj; man kan i allmänhet ej hafva det herravälde därinom, att man kan köra bort hustru och barn, när dessa komma och hafva något att säga. Man är kanske ej ostörd förrän under nattens timmar, hvilka då skola ägnas åt arbete. Det vore mycket bättre, om det bedrefves ett intensivt och ordentligt arbete på tjänsterummet, så att man hemma finge sin tid ledig. Och hinner man en gång vänja sig vid detta, tror jag ej, att det kommer att vålla några svårigheter. Jag tror tvärtom, att tjänstemännen skola finna, att denna reform var en välsignad sak. Det är min fulla öfvertygelse, och jag har, som sagdt, äfven min egen erfarenhet att därvidlag åberopa. Nu vill jag dessutom gärna medgifva, att det är nödvändigt, att detta skötes med förstånd, så att man ej hemfaller åt principrytteri. Detta blir sannerligen ej heller förhållandet genom ett bifall till utskottets hemställan. Det har redan af herr finansministern vitsordats.

Talaren på hallandsbänken sade, att t. ex. på landskansliet i Nyköping, där han såväl som jag suttit som landssekreterare, gick det utmärkt väl att arbeta på tjänsterummet därför att där hade man ej så många besök. Ja, hur det stod till med den saken, då han var där, det vet jag ej, ty det var så långt före mig; men nog vet jag, att jag under min tid där hade synnerligen många besök på tjänsterummet. Det hände likväl ofta, att jag ställde så till, att sådana förfrågningar, som ej nödvändigtvis måste besvaras af mig själf, fingo expedieras af någon annan tjänsteman, t. ex. länsnotarien, när jag ville vara ostörd med något.

Att emellertid en dylik tjänstgöringstid af 6 timmar på ämbetsrummet ej är tillämplig på alla verk och alla ämbetsmän, är alldeles riktigt. Det har ju ock beaktats i lönereglernas-

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)

kommitténs betänkande, då den t. ex. ej har föreslagit något sådant beträffande presidenten och råden i kammarrätten, af anledning, att dessas arbeten väsentligen består i att föredraga mål eller att åhöra föredragning af mål, och det är ett arbete, som ej kan fortgå under en så lång tid som 6 timmar. I dylika fall måste den ökade arbetsintensiteten åstadkommas genom andra medel. Däremot är jag, i olikhet med talaren å hallandsbänken, af den mening, att saken mycket väl går för sig inom länsstyrelserna. Jag har inom den länsstyrelse, där jag nu är placerad, verkligen sökt att genomföra detta, och det, som jag tror, både till tjänstemännens och allmänhetens tillfredsställelse.

Talaren vidrörde äfven hvad jag vid remissen af förevarande proposition skall hafva yttrat om civildepartementet och tjänstemännen där. Jag har redan på annat håll bemött den skrift, som kansliråden i detta departement riktat emot mig och mitt nämnda uttalande. Då jag alltså förut utförligt redogjort för och försvarat innehållet i detta mitt yttrande, vill jag ej upprepa detta nu. Endast det vill jag säga, att när man väntat mitt yttrande därom, att jag kommit upp klockan $\frac{1}{2}$ 10 eller 10 f. m. på mitt ämbetsrum och varit där en och en half timme före de öfriga tjänstemännen, därhän, att jag därigenom skulle riktat en obehörig anmärkning mot dessa tjänstemän för bristande pliktuppfyllelse, så har man icke rätt återgifvit hvad jag sagt. Jag har icke alls talat om någon bristande pliktuppfyllelse, utan endast konstaterat det faktum, att tjänstemännen icke kommo upp förr; jag har icke påstått, att de voro skyldiga att komma förr. Man har, äfven här i dag, klandrat, att jag ej vidtagit någon ändring i detta förhållande under min statsrådstid. I nyssnämnda uppsats har jag förklarat anledningen härtill; och det ligger för öfrigt i öppen dag, att de få månader, som jag varit chef för civildepartementet, voro en alldeles för kort tid för att kunna genomföra en sådan förändring; för öfrigt hade vi så mycket annat att tänka på — det var nämligen den norska frågan, såsom herrarne veta. — Det var nog säkrast att låta arbetet gå i samma banor som förut.

Innan jag slutar detta anförande, vill jag säga något i allmänhet. Jag tror, eller rättare, jag är alldeles öfvertygad om — och denna öfvertygelse delas af många med mig — att en ökad intensitet i arbetet inom ämbetsverken måste hafva en gynnsam inverkan på *arbetsintensiteten* äfven inom andra områden. Efter mitt förmenande vore det också synnerligen väl, om i allmänhet *arbetstiderna* för de olika folkklasserna komme att något mera närma sig till hvarandra, än hvad nu är fallet; och ett ökad arbete på tjänsterummet skall helt säkert härtill betydligt medverka. Jag anser alltså, att, med en rätt tillämpning af detta system, detsamma äfven i socialt och nationalekonomiskt afseende skall medföra fördelar. Inom de länder — och de äro flera —

där en längre arbetstid för tjänstemännen, än hvad vi hafva, är genomförd, har man funnit sig väl däraf; och det är min fulla öfvertygelse, att detta system, tillämpadt äfven här i landet, icke skall lända tjänstemannavärlden eller det allmänna till skada, utan tvärtom.

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Jag har icke något annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Jag har sedan slutet af 1903 noga följt med den strid, som stått beträffande tjänstemännens arbetstid. Efter de uttalanden, som löneregleringskommittén då gjorde, är det naturligt, att man ej kan känna sig annat än tillfredsställd, att frågan nu närmar sig sitt slut, och att kommitténs uttalanden blifvit af Riksdagen godkända. Men på samma gång jag uttalar detta, är det naturligt, att jag för min del tror, att åtminstone Andra Kammarens majoritet skall känna sig mycket tacksam mot landshöfding Widén, som tagit så kraftig del i arbetet för denna sak, och som fått röna så mycket obehag för de djärfva uttalanden, som han gjort. Jag anser verkligen, att vi böra hålla honom räkning för, att han icke tappat modet, utan hållit ut till slutet med denna strid.

Andra Kammaren och omsider hela Riksdagen har ju under flera år arbetat på att få tjänstemännens arbetsprodukt rikare, än hvad den under senare tider varit. Men då man kommit underfund med, att man icke kunde få detta på annat sätt än genom att fastställa en ökad arbetstid för tjänstemännen, så kunde det icke undgås, att frågan om en lönereglering kom på tapeten; och då måste man ju äfven se till, att en något så när dräglig tid användes i tjänsten. Nu är ju här i kommitténs betänkande en daglig arbetstid af sex timmar föreslagen; och äfven i utskottets utlåtande är samma tid fastslagen. Det vore då naturligt, att Andra Kammaren i likhet med Första Kammaren godkände utskottets förslag.

För öfrigt är det icke någon ny fråga, denna om arbetstiden på tjänsterummet. Om man går tillbaka till 1870-talet, till löneregleringen år 1876, då den nu gällande lönestaten för statskontoret fastställdes, så skall man finna, att det var den dåvarande chefen för finansdepartementet, som i den kungl. propositionen af samma år föreslog, att det skulle införas en bestämd arbetstid å tjänsterummet, nämligen 6 timmar, för statskontorets tjänstemän. Och hvarför? Jo, därför, att tjänstgöringstiden förut blifvit undan för undan afknappad och var alltför kort, så att arbetsprodukten ej blef sådan, som den borde vara. Till stöd för detta sitt förslag föreslår han bättre löner åt tjänstemännen.

Den sålunda föreslagna tjänstgöringstiden blef emellertid icke genom Riksdagens beslut fastställd, ty statsutskottet afstyrkte förslaget; det var olyckan. Men på hvilka grunder gjorde stats-

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)

utskottet detta? Jo, det anförde såsom skäl (jag skall icke uppläsa hela den föregående meningen, utan eudast den del, som behandlar orsaken, hvarför utskottet då ej gick in på förslaget): »Men då bemälda tjänstemän framgent såsom dittills torde äga skyldighet att fullgöra de med de särskilda befattningarna förenade göromål, äfven om därtill behöfde användas ett större antal timmar, hade det syntts utskottet så mycket mera betänkligt, att en föreskrift om den tid, hvar och en af dem borde ägna sig åt sina tjänstegöromål, skulle af Riksdagen lämnas, som ärendena inom ifrågakvarande ämbetsverk väl i allmänhet icke voro af beskaffenhet att kunna eller böra undanskjutas och ej heller kunde beräknas alltid till samma mängd och omfång förekomma.»

Alltså, orsaken hvarför statsutskottet då icke ville fastslå 6 timmars arbetstid, var, att utskottet ansåg 6 timmar icke vara nog; det skulle kanske åtgå mycket mera. Men hvad har hänt? Jo, enligt den Flodströmska utredningen har det visat sig, att tjänstemännen icke tjänstgöra 6 timmar, utan mycket kortare tid. Då är det väl icke för mycket att nu återföra arbetstiden till hvad som då ansågs vara för kort tid. Det lär väl för öfrigt hvar och en erkänna, att icke har tjänstgöringstiden på tjänsterummet — i hemmet går det väl icke för sig att kontrollera den — varit 6 timmar i allmänhet; och det har väl icke en enda heller vågat säga i sina uppgifter till den Flodströmska utredningen. Således är det naturligt, att denna fråga ej kan af Riksdagen släppas, utan att man åtminstone har säkerhet för att ämbetsmännen skola arbeta så godt som det står till och under en bestämd tid.

Nu säges det, efter en aftontidnings referat af förhandlingarna i Första Kammaren i dag på förmiddagen, att en talare där, en mycket framstående talare, förklarar, att det icke är värdt att bestämma någon tid; ty då kunde ämbetsmännen lätt få den uppfattningen, att allt arbete utöfver de sex timmarnas vore öfverflödigt; pliktkänslan skulle i allt vara den bestämmande faktorn.

Ja, det trodde väl 1876 års Riksdag också, att pliktkänslan var den allt bestämmande faktorn; men den har nog slappats af åtskilligt sedan dess.

Beträffande dessa 6 timmar har löneregleringskommittén sagt ungefär detsamma, som 1876 års Riksdag sade, nämligen att 6 timmar icke alltid kunna vara nog, utan äro att anse som ett minimum. Löneregleringskommittén säger härom: »Den utsträckt arbetstid å tjänsterummet, som kommittén funnit sig böra för de centrala ämbetsverken i allmänhet föreslå, synes kommittén kunna skäligen bestämmas till *sex timmar hvarje söckendag*, i hvilket fall erforderlig tid ändock finnes öfrigt för nödigt hemarbeta. Det lär knappast behöfva här betonas, att denna tjänstgöringstid utgör allenast den *minimitid*, under hvil-

ken samliga ordinarie befattningshafvande skola i regel finnas å tjänsterummen tillstädes, men att naturligen en hvar därutöfver är skyldig att å tjänsterummet eller, där sådant kan ske, i hemmet å tjänsten ägna all den tid, som kräfvcs för dess behöriga skötande.»

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Så säger kommittén; och detta uttalande har utskottet tagit fasta på och föreslagit allenast en minimitid. Tjänsten skall ju skötas, det är klart; och man vill icke, att man skall behöfva öka tjänstemännens antal därför att målens antal blir något större.

Nu har en landshöfding här i kammaren uttalat klander gentemot landshöfding Widén för dennes uttalanden i denna del. Men jag säger om igen, att nog vill jag hembära landshöfding Widén min tacksamhet för hans djärfhet härvidlag.

En annan talare har i Första Kammaren sagt, att han ansåg både herr Widéns och utskottets förslag vara baserad på en trångsynt uppfattning af förhållandet mellan staten och dess ämbetsmän. Alltså, det skulle vara en trångsynt uppfattning, att man vill, att statens tjänare skola arbeta. Det är något märkvärdigt att höra; men så säges det till slut, att en ämbetsmans arbetstid skall endast regleras af hans önskan att få göra så mycket som möjligt för fäderneslandet. Ja, jag lefver i den uppfattningen, att det ej endast är statstjänarna, som gagna fosterlandet. Om så vore fallet, så vore det illa; utan jag tror, att vi alla litet hvar gagna fosterlandet.

För resten skulle man med en sådan åskådning som den sistnämnda kunna tycka, att, med det mångsyssleri, som tjänstemännen haft tillfalle att utöfva — det finnes ju statistik däröfver — och då äfven andra intressen än statstjänstens gagna fosterlandet, statstjänarne, äfven då de tjäna ett bolag, gagna fosterlandet. Men jag tager för gifvet, att orden ej uttalats i den meningen.

Till slut skulle jag vilja yttra ännu en sak beträffande detta förslag. Då detta löneregleryskommitténs förslag utkom och däri föreslogs sex timmars arbetstid på tjänsterummet, så möttes det med en storm af motsägelser och bittra uttalanden till och med i officiella skrivelser. Nu har det icke händt sig bättre, än att chefen för telegrafstyrelsen, som suttit såsom ordförande i kommittén för omreglering af telegrafverket, kommer och föreslår åtta timmar, och att chefen för järnvägsstyrelsen, hvilken suttit som ordförande i kommittén beträffande hans verk, kommer och säger, att sju timmar är det minsta, utan att det höres ett ord af klander i anledning häraf. Där ser man: man har nu vant sig vid tanken på en utsträckt arbetstid; och därför tycker jag, att klandret mot kommitténs och landshöfding Widéns förslag om sex timmars arbetstid på tjänsterummet borde tystna.

Jag har begärt ordet endast för att i någon mån lämna

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.

(Forts.)

mitt ord såsom skydd mot de anfall, hvilka landshöfding Widén fått skörda såsom lön för det djärfva och manliga uppträdande, han i denna sak har haft. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. c) föredrogs härefter; och yttrade därvid:

Herr Hammarlund: Jag har uti denna punkt reserverat mig beträffande en särskild bestämmelse, nämligen den svårlostade frågan angående förening af ordinarie tjänst med annan tjänst. Det är ju på det viset, att när man så afsevärdt höjer lönerna, vill man också skärpa bestämmelserna därvidlag, så att en tjänsteinnehafvare skall mer än hittills skett odeladt ägna sig åt sin tjänst. Härvid bör man dock akta sig för att gå till öfverdrift, och detta har man enligt min mening här gjort i fråga om en bestämmelse. Löneregleringskommittén har föreslagit, Kungl. Maj:t accepterat och statsutskottet tillstyrkt en bestämmelse så lydande: »att med ordinarie befattning i statskontoret icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat». Där står semikolon och sedan börjar ett nytt stycke. Det är sålunda absolut förbjudet för en tjänsteinnehafvare att hafva befattning å kommunens stat. Men i nästa stycke heter det:

»att med ordinarie befattning i nämnda ämbetsverk ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, såframt ej, hvad angår chef eller ledamot, Kungl. Maj:t och, hvad angår innehafvare af annan befattning, statskontoret, uppå därom gjord framställning, och efter pröfning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen i ämbetsverket, finner uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas.»

I fråga om tjänst å kommunens stat finnes sålunda ett absolut förbud, men hvad angår tjänst i bolag är förbudet icke absolut, utan sådan tjänst kan få innehafvas, därest det pröfvas, att densamma icke är hinderlig för den ordinarie tjänstens skötande. Att man på detta sätt favoriserar bolagen och tillbakaskjuter kommunen finner jag alldeles orimligt. Man gör det så lätt för en statstjänsteman att kunna bestrida befattning i bolag, men lägger alla möjliga hinder i vägen för att han skall kunna sköta en liten syssla i kommunens tjänst.

Ifråga om statskontoret betyder det egentligen ingenting, om vi nu besluta såsom här står, men meningen är ju, att hvad vi nu besluta rörande detta ämbetsverk skall blifva normerande

för alla andra statens verk och inrättningar. För ett par dagar sedan hafva å våra pulpeter framlagts nya lönestater för järnvägen, och i dem äro samma villkor inryckta. Alltså kommer det att blifva så, att järnvägsfunktionärer i framtiden icke få innehafva befattning å kommunens stat, och dock vet jag, att för närvarande i småstäder och i stationssamhällen dylika befattningar understundom utan olägenhet af dem innehafvas. Om det, som nu föreslagits i fråga om statskontoret, skall blifva normerande för alla andra verk, om det alltså kommer att tillämpas äfven beträffande Kungl. Maj:ts kansli, blir ju förhållandet det, att till exempel en kanslisekreterare i eklestastikdepartementet icke får innehafva en obetydlig befattning såsom kyrkonotarie i en församling här i Stockholm. Hvilket är väl dock lämpligare, än att en tjänsteman i eklestastikdepartementet bestrider en dylik befattning, som gör honom förtrogen med arbetet och lifvet inom församlingen? I sitt departement har han att syssla med hithörande saker, och det kan vara ganska nyttigt för honom att praktiskt få taga del af detta arbete.

Här har i dag på förmiddagen och äfven i afton talats om byråkratism. Man bör ju göra allt för att hindra uppkomsten därpå, och ett sätt härför tror jag vara att icke stänga in ämbetsmannen på hans ämbetsrum och säga: här skall Ni sitta 6 timmar och därutöfver får ni icke göra något annat än hvad som rör tjänsten. Detta sätt tror jag i hög grad vara ägnadt att befrämja byråkratism. Genom sådana bestämmelser vill man lägga hinder i vägen för handhåfvandet af en liten befattning, som icke hindrar fullgörandet af hans ordinarie tjänst, enär den helt och hållet kan skötas på eftermiddagen och aftonen.

Skall en sådan bestämmelse införas i fråga om landtstaten, ställer sig saken ännu besynnerligare. I en liten stad, till exempel Mariestad, komme sålunda länsnotarien icke att få innehafva befattningen som drätselkammarens sekreterare, och för våra landsting ställer sig denna bestämmelse synnerligen olägligt. Landstingen — ett landsting är ju en kommun — hafva på sina stater särskild aflöning upptagen för sekreterare, kamrerare o. s. v., och vanligtvis är det hos landtstaten anställda tjänstemän, som få dessa befattningar som bisysslor. Om denna bestämmelse kommer att inryckas i löneregleringen för landtstaten, skulle de emellertid icke få innehafva dylika befattningar, och landstingen skulle i så fall kanhända få svårt att på ett tillfredsställande sätt få dessa platser besatta.

Enär jag inom utskottet stått alldeles ensam, har jag icke med min reservation åsyftat att vinna någon ändring beträffande statskontoret, utan jag har genom densamma velat fästa uppmärksamheten på denna oegentlighet för att, när fråga blir om lönereglering för andra statens verk och inrättningar, man må tänka härpå och se till, huruvida man icke lämpligen på sätt

*Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)

jag föreslagit bör borttaga ordet »kommuns» under första punkten. Det skulle då blifva själfklart, att kommunens tjänst faller under hvad som står i nästa moment, där det heter, att tjänstebefattning af hvad slag som helst skulle få innehafvas, därest det pröfvas icke vara hinderligt för den ordinarie tjänstens utöfvande. Herr talman, jag har icke något yrkande att göra.

Med herr Hammarlund instämde herrar *Sandén* och *Sedén*.

Friherre Adelswärd: Herr talman, mina herrar! Utskottet har ansett, att den framställning, jag i min motion gjort, blifvit besvarad genom det, som utskottet i sitt betänkande anfört. Utskottet har ju också delvis fäst afseende vid min framställning och föreslagit antagandet af en bestämmelse om viss mottagningstid i ämbetsverken, hvilken bestämmelse nyss blifvit af kammaren antagen. Hvad åter beträffar andra delen af min motion, som afser, att ämbetsverken skulle åläggas att direkt utan mellanhand af kommissionärer, såsom nu är fallet, korrespondera med allmänheten, har utskottet icke ansett sig kunna framställa något förslag. Rörande statskontoret, hvars löneroglering det nu gäller, har utskottet fått den uppgiften, att därstädes redan nu är praxis, att allmänhetens skrivelser i allmänhet icke besvaras genom kommissionären, utan genom tjänstemännen å de olika byråerna. Äfven i flera andra ämbetsverk är, efter hvad jag erfarit, förhållandet enahanda, så att upplysningar lämnas och skrivelser besvaras på privat väg genom de enskilda tjänstemännen. Det är dock, synes det mig, en väsentlig skillnad, om allmänhetens skrivelser besvaras af ämbetsverket själf eller genom enskilda tjänstemän, på hvilkas nit det måste bero, om de vilja åtaga sig detta eller icke. Jag kan emellertid icke finna, att det skulle medföra några formella svårigheter eller vara på något sätt olämpligt, om ämbetsverken såsom sådana direkt korresponderade med allmänheten och lämnade de upplysningar och besvarade de skrivelser, som kunde ifrågakomma. Bästa beviset härför är, att det redan nu praktiseras, att enskilda tjänstemän af egen fri vilja besvara sådana skrivelser. Ett skäl för att den af mig föreslagna bestämmelsen borde kunna tillämpas inom statens ämbetsverk i allmänhet synes mig ock vara, att i utrikesdepartementet ett dylikt förfaringssätt sedan långt tillbaka är regel. Utrikesdepartementet korresponderar med allmänheten direkt såsom ämbetsverk och icke genom enskilda tjänstemän eller genom kommissionär.

Hvad särskildt statskontoret beträffar, så har utskottet påpekat, att om min motion gällde äfven sådan korrespondens, som innefattade remiss af penningar, så skulle en sådan förändring icke utan en fullständig omläggning af hela verkets arbetssätt kunna genomföras. Jag har svårt att föreställa mig,

att det verkligen skulle kunna medföra så stora svårigheter, äfven om sådan korrespondens, som innefattade remisser af penningar, skedde direkt mellan verket och allmänheten. Jag tillåter mig uppläsa en liten promemoria om huru det nu går till, då det gäller att utfå penningar eller insätta sådana i statskontoret. Den har på min begäran uppsatts af en person, som vid flera tillfällen för min räkning lyftat penningar eller inbetalt sådana i statskontoret.

*Ang. ny
aflyningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Vid uttagningar af belopp, som af staten anslagits till visst ändamål, måste man först inställa sig i statskontoret och där underskrifva en rekvisition å beloppet, hvilken rekvisition ingifves till registratören därstädes. Först efter 3 å 5 dagar, sedan denna ansökan föredragits inför vederbörande, får man inställa sig hos kassören, som därefter aflämnar, ej penningar, utan anvisning å riksbanken, hvarefter man i riksbanken lyfter beloppet.

Vid insättningar får man likaledes ej aflämna penningar direkt till statskontoret (hvilket naturligen första gången är för vederbörande läntagare obekant), utan måste man först hos riksbanken insätta det belopp man skall inbetala och därefter inlämna anvisningen jämte skriftlig anmälan till statskontoret. Som man emellertid oftast ej på kronan känner räntebeloppet, måste man vanligen alltid först inställa sig i statskontoret för att fixera beloppet, därefter gå till riksbanken och sedan ytterligare infinna sig i statskontoret och på alla ställen går det naturligen långsamt.

Jag vågar ifrågasätta, huruvida det är rimligt, att man för en så enkel transaktion som inbetalande af en ränta eller lyftande af ett anslaget penningbelopp skall behöfva underkasta sig en sådan omgång och tidsförlust, som måste bli händelsen, sådana förhållandena nu äro. Jag kan omöjligen fatta, att det skall vara nödvändigt, och jag tror, att det ganska lätt skulle kunna ändras. Bland annat vore det ju ej otänkbart, att statskontoret använde sig af riksbankens kommissionskontor, hvarigenom sådana transaktioner synnerligen lätt låta sig göra.

Det förefaller verkligen för en utomstående, som om den svenska ämbetsmannavärlden liksom sväfvade i ett högre plan öfver det jordiska, än som vi vanliga dödliga få nöja oss med. Jag är öfvertygad, att de arbetsmetoder, som nu användas i ämbetsverken, till stor del äro i hög grad föråldrade och att de säkerligen skulle kunna moderniseras och förenklas till vinst såväl för ämbetsmännen själfva som ock för den allmänhet, som har med dem att göra.

Jag har naturligtvis icke väckt denna min motion med tanke särskildt och uteslutande på statskontoret och den lönereglering, som där nu skall genomföras, utan jag har gjort det vid detta tillfälle därför, att jag anser saken vara af principiell betydelse, då nu organisationer och löneregleringar förestå för ett flertal af

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.

(Forts.)

de öfriga ämbetsverken. Jag är öfvertygad, att förr eller senare den frågan kommer fram och måste genomföras, att förenklingar vidtagas i de föråldrade arbetsmetoderna.

Därför, herr talman, tillåter jag mig med tanke på den betydelse, jag fäster vid denna förändring, att, oaktadt min motion är afstyrkt, i ifrågavarande delar hemställa om bifall till densamma.

Häruti instämde herrar *Ekman* i Göteborg och *Nilson* i Örebro.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af det anförande, som talaren på stockholmsbänken hade med afseende på den nu föredragna punkten. Det rörde nämligen den bestämmelse, som föreslagits af Kungl. Maj:t och af utskottet godtagits, att med ordinarie befattning i statskontoret icke må förenas annan tjänst »å rikets, Riksdagens eller kommuns stat». Det är nu alldeles riktigt, som talaren sade, att denna bestämmelse genom det sätt, hvarpå den är affattad, icke är dispositiv, det vill säga att Kungl. Maj:t icke kan gifva dispens ifrån densamma, utan den är ovillkorlig. Men däremot är det icke förhållandet, att denna bestämmelse är någon nyhet, som löneregleringskommittén eller Kungl. Maj:t nu kommit med, utan den återger hvad som för närvarande i detta hänseende gäller. Det har emellertid, efter hvad jag sport, såväl inom utskottet som äfven möjligtvis eljest rådt någon tvekan, hur det förhåller sig med den saken, och det är för att meddela det rätta sakförhållandet i frågan, som jag begärt ordet.

När staterna för de centrala ämbetsverken sista gången reglerades — det skedde vid löneregleringar på 1870-talet — så var det första verk, som då reglerades, hofrätterna, Svea, Göta och skånska hofrätten. Den kommitté, som varit tillsatt för regleringen, hade föreslagit vida längre gående villkor i den här vägen. Dem ville emellertid icke dåvarande justitieministern, excellensen De Geer, som föredrog ärendet hos Kungl. Maj:t, vara med om, utan han ansåg, att detta förbud borde något begränsas och föreslog sålunda, hvad hofrätterna beträffar, att med ämbete eller tjänst i hofrätten »icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat» — här står skiljetecknet semikolon och sedan fortsattes det — »ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den icke finnes vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i hofrätten». Därmed var det hans mening, enligt hvad motiverna utvisa, att förening med tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat skulle vara absolut förbjuden, men förbudet mot förening af annan tjänstebefattning skulle vara allenast dispositivt, det vill säga det kunde gifvas tillstånd att förena sådan befattning, såvidt det ej var hinderligt

för fullgörande af tjänstgöringen i hofrätten. Det var sålunda alldeles klart, hvad man menade, och uttrycket var så affattadt, att någon tvekan icke kunde uppstå, helst om man tog hänsyn till motiven. Denna bestämmelse blef af Riksdagen antagen, inföt i Riksdagens skrifvelse och har sedermera influtit i det exemplar af svensk författningssamling, i hvilket lönevillkoren meddelas.

Samma år, 1876, framlade finansministern — det var då Forssell — förslag till löne reglering för statskontoret. Däri tager han upp justitieministerns resonemang i detta hänseende, men med den inskränknigen, att han icke ville göra förbudet gällande för hela statskontoret, utan från detsamma undantaga tjänstemännen i lägsta eller första lönegraden. Men i afseende å de öfriga tjänstemännen föreslår han, i likhet med hvad som skedde för hofrätterna, att »med chefsplats äfvensom tredje eller andra gradens tjänst i statskontoret icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstbefattning, med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i statskontoret». Af motiven synes, att hans mening var precis densamma som justitieministerns. Men undersöker man det sätt, på hvilket stadgandet för statskontoret var skrifvet, finner man en liten skillnad, och det är, att före orden »ej heller annan befattning» satts *komma* i stället för *semikolon*. Sedermera kom denna mening att skrivas med komma under hela den följande tiden och i alla de regleringar, som därefter ägde rum. Det är detta sista förhållande, som vid innevarande riksdag vållat någon tvekan om detta villkors innebörd. Det har emellertid icke uppfattats och i tillämpningen, såvidt löne regleringskommittén kunnat förmärka, icke ansetts annat än att innehafvande äfven af tjänst å kommuns stat varit absolut förbjudet, kommuns stat så att förstå, att det icke var förbjudet att ha kommunala *uppdrag*, utan endast sådana tjänster, som uppförts å af kommunen fastställd *stat*.

När t. ex. sedermera vid 1904 års riksdag det gällde löne regleringen för elementarlärarne, för hvilka det förut icke fanns något motsvarande villkor, insattes detta villkor äfven för dem, men affattades fullkomligt lika med det, som gällde de centrala ämbetsverken i allmänhet, sålunda med komma framför satsen »ej heller». Men att det ej heller då afsågs att göra någon ändring i det hänseendet, att det skulle vara absolut förbud att med lärartjänst förena tjänst på kommuns stat, framgick grannt af öfverläggningarna i det särskilda utskottet, där jag då var ledamot. Det gjordes nämligen ganska starkt motstånd mot detta villkor, beroende på, att man ansåg, att det kanske icke var så lämpligt med afseende på lärarekåren just på den grund att det ansågs vara oeftergifligt. Emellertid blef resultatet, att detta villkor fastställdes äfven för elementarlärarekåren.

Ang. ny
aflöningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)

*Ang. ny
aföningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

Jag har härmed velat klargöra, att det icke är någon nyhet, som lönerregleringskommittén här föreslagit, utan att den allenast upptagit hvad som förut i detta hänseende ansågs gällande, och någon ändring däruti torde nu så mycket mindre vara lämplig, som ju lönerna blifvit väsentligt höjda och det sålunda icke torde vara något skäl att lätta villkoren. Något sådant har ju icke heller föreslagits.

Hvad särskildt länsstyrelserna beträffar, är förhållandet annorlunda, ty för deras lägre tjänstemän, från och med länsnotarierna och nedåt, har det aldrig ingått i lönevillkoren, att det skulle vara förbjudet att innehafva tjänst å kommunens stat, och detta uppenbarligen af hänsyn därtill, att dessa tjänstemän, liksom ursprungligen första gradens tjänstemän i statskontoret, varit jämförelsevis knappt aflönade. Hvad dessa sistnämnda angår, blef, om jag icke missminner mig, år 1881 förbudet utsträckt äfven till dem. I afseende på landtstaten gäller som sagt alltfortfarande, för de lägre tjänstemännen nämligen, att det icke är förbjudet att innehafva tjänst å kommunens stat, och något annat har icke heller ifrågasatts af lönerregleringskommittén.

Herr Hammarlund: Friherre Adelswärd har nyss yrkat bifall till sin motion, i hvad den afser första punkten, hvori föreslås, att det såsom villkor för den nya lönestatens åtnjutande skulle föreskrifvas, att ämbetsverket skall utan förmedling af kommissionär och utan annan särskild kostnad än den, som genom förordningarne om expeditionslösen och om stämpelafgiften må vara stadgad, skriftväxla med allmänheten i förekommande mål och ärenden.

Utskottet har ställt sig synnerligen välvilligt till detta förslag. Det har emellertid erfarit, att det redan nu i statskontoret råder den praxis, att, om en enskild person vänder sig till ämbetsverket med skriftlig förfrågan i ett tjänsteärende, svar härå meddelas genom vederbörande byråtjänsteman utan någon som helst kostnad för den upplysningssökande.

I fråga om penningars sändande och mottagande behöfs naturligtvis strängare kontroll för att icke oegentligheter skola inträffa, hvarför man icke i detta afseende torde böra utan vidare lämna den föreskrift, som motionären tänkt sig.

Utskottet har för öfrigt om förslaget uttalat sig på följande sätt: »Under alla omständigheter lära eventuella bestämmelser angående sättet för ämbetsverkets uppehållande af den skriftliga kommunikationen med allmänheten icke, på sätt föreslagits, böra upptagas bland villkoren för tjänstemännens rätt till åtnjutande af dem tillerkända aflöningsförmåner, utan i stället införas i ämbetsverkets instruktion, vid hvars utfärdande Kungl. Maj:t icke lär underlåta att taga i öfvervägande, i hvad mån de af

motionären angifna önskemålen kunna och böra blifva tillgodosedda».

Genom inryckande af dessa ord i motiveringen anser sig utskottet hafva besvarat friherre Adelswärds motion i förevarande afseende.

Nu har redan Första Kammaren godkänt utskottets utlåtande i dess helhet, och om Andra Kammaren, som jag antager, gör detsamma, kommer hvad som anförts i motiveringen att stå i skrifvelsen till Konungen i detta ärende, och då synes det mig icke nödvändigt att inrycka det i klämman.

Jag hemställer sålunda om bifall i denna del till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen proposition å de därunder gjorda yrkandena; och blef därvid utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Mom. d)–f).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom kammarens här ofvan antecknade beslut.

§ 5.

Bevillningsutskottets memorial n:o 25, i anledning af dels kamrarnas skiljaktiga beslut rörande 20 § 1 mom. i det vid bevillningsutskottets betänkande n:o 17 fogade förslag till förordning angående tillverkning af brännvin, dels ock återremiss af 19 § i nämnda författningsförslag, föredrogs häruppå.

Punkten 1:o).

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2:o).

Lades till handlingarna.

§ 6.

Vidare förelåg till afgörande bevillningsutskottets memorial n:o 26, i anledning af dels kamrarnas skiljaktiga beslut rörande 25 § 1 mom. i det vid bevillningsutskottets betänkande n:o 18 fogade förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.

*Ang. ny
afböningsstat
för stats-
kontoret.
(Forts.)*

*Förslag till
förordning
angående till-
verkning och
beskattning af
maltdrycker.*

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker. ning af maltdrycker, dels och återremiss af vissa paragrafer i nämnda författningsförslag.

Punkten 1:o).

(Forts.)

Utskottets hemställan bifölls.

I *punkten 2:o*) hemställde utskottet, att 20 och 28 §§ uti ifrågavarande författningsförslag måtte erhålla i memorialet angifven lydelse.

20 §.

Godkändes.

För 28 § hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1. Vid tillverkning af svagdricka i skattefritt bryggeri må vörten, då jästen tillsättes, icke äga högre extrakthalt än sex procent.

2. I skattefritt bryggeri må vid tillverkning af svagdricka ej användas sackarin eller liknande sötämne och må dylikt ej finnas i bryggeriet eller därtill hörande lägenheter.

3. Från skattefritt bryggeri må icke utföras vört af högre extrakthalt än sex procent.

Beträffande denna paragraf hade emellertid reservation afgifvits af herr *Ericsson* i Ofvanmyra, hvilken hemställde, att paragrafen skulle lyda sålunda:

1. Vid tillverkning af svagdricka i skattefritt bryggeri må vörten, då jästen tillsättes, icke äga högre extrakthalt än sex procent.

2. I skattefritt bryggeri må för tillverkning af svagdricka användas endast torkadt, rostadt eller brändt malt, humle, jäst och vatten, samt för färgning af svagdricka sockerkulör.

3. I skattefritt bryggeri eller tillhörande lägenheter må icke finnas stärkelse, sackarin eller liknande sötämne, som kan vid tillverkning af svagdricka användas i stället för malt.

4. Från skattefritt bryggeri må icke utföras vört af högre extrakthalt än sex procent.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr *Ericsson* i Ofvanmyra yttrade: Herr talman, mina herrar! I propositionen till 1903 års Riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att 28 § 2 mom. i förordningen angående tillverkning och

beskattning af maltdrycker skulle erhålla följande lydelse: »I skattefritt bryggeri må vid tillverkning af svagdricka ej användas sackarin». Bevillningsutskottet, som ansåg, att det ej heller för skattefria bryggerier borde vara tillåtet att använda malt-surrogat af skäl, dels att ett sådant medgifvande skulle medföra, att en sämre vara komme att tillverkas, och dels att alla tillverkare af svagdricka borde vara likställda beträffande tillverkningen, vare sig denna försiggick i skattefritt eller skattepliktigt bryggeri, föreslog förbud att i skattefritt bryggeri förvara stärkelse, socker, sackarin eller annat, som kunde vid tillverkning af svagdricka användas i stället för malt, med undantag blott för sockerkulör. Bevillningsutskottet ansåg då, att fullständigt förbud mot användande af surrogat vid tillverkning af svagdricka skulle utfärdas, och att det endast skulle medgifvas rätt att använda sockerkulör vid färgning af svagdricka. Vid ärendets slutbehandling i Riksdagen strök man emellertid ordet »socker» ur momentet, detta icke för att gifva svagdricksbryggerierna rättighet att vid tillverkning af svagdricka använda socker, utan endast för att dessa skulle få möjlighet att i skattefritt bryggeri förvara socker för tillverkning af läskedrycker. Emellertid tolkades momentet i den form det fick genom Riksdagens beslut på det sätt, att en del svagdricksbryggerier började använda socker vid sin tillverkning af svagdricka. De blefvo af vederbörande lagförda, men underrätterna godkände bryggeriägarnes tillvägagångssätt, och man lät därvid bero. Nu har vid innevarande riksdag Kungl. Maj:t i sitt förslag till ändring af maltdrycksförordningen beträffande 28 § föreslagit en sådan lydelse af densamma, att däri medgäfves frihet för svagdricksbryggerierna att använda alla surrogat vid tillverkning af svagdricka utom sackarin och liknande sötämnen. Jag har nu frågat åtskilliga bryggeriägare, hvilka surrogat de skulle anse sig förhindrade att använda, därest paragrafen blefve antagen. Och samtliga hafva de svarat, att de skulle anse sig kunna använda alla surrogat utom sackarin, ty enligt deras förmenande fanns icke något sötämne, som skulle kunna likställas med detta.

Vid 1903 års riksdag var det emellertid bevillningsutskottets mening, hvilken äfven godkändes af Riksdagen, att man skulle försöka få en dryck, som vore både välsmakande och närande samt så alkoholsvag som möjligt och i nykterhetens intresse följaktligen skulle kunna utbredas, så att allmänheten började begagna denna i stället för alkoholhaltiga drycker.

Hvad skulle blifva följden, därest man antager det förslag, som nu är framlagdt? Jag tror, att den blefve, att det goda svagdricka, som vi fingo tack vare förordningen 1903, så småningom komme att försämrans, alldenstund ju bryggeriägarna finge begagna hvilket sötämne som helst utom sackarin för tillverkningen af svagdricka, och därmed skulle också allmänheten få

*Förslag till
förordning
angående till-
verkning och
beskattning af
maltdrycker.*

(Forts.)

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker. afsmak för detsamma. Jag kan emellertid icke tro, att det är denna kammares mening att förfara på det sättet, att den förvanskar en lagstiftning, som vi för fyra år sedan med så stor möda kämpade oss till.

(Forts.)

I min reservation har jag delat andra momentet i tvenne, hvarigenom paragrafens andra moment skulle få följande lydelse: »I skattefritt bryggeri må för tillverkning af svagdricka användas endas torkadt, rostadt eller brändt malt, humle, jäst och vatten, samt för färgning af svagdricka sockerkulör». Tredje momentet skulle då komma att lyda: »I skattefritt bryggeri eller tillhörande lägenheter må icke finnas stärkelse, sackarin eller liknande sötämne, som kan vid tillverkning af svagdricka användas i stället för malt».

Jag har därmed afsett, att man endast skulle få begagna malt som sötämne vid tillverkning af svagdricka. Men därjämte har jag velat göra det möjligt för svagdrickstillverkare att hafva socker förvaradt i sina lokaler för tillverkning af läskedrycker, och därmed har jag tillgodosett deras berättigade kraf i detta afseende, men har på samma gång velat behålla det stadgande, som gör det möjligt att fortfarande få bibehålla en god och närande folkdryck i vårt land. Det är med dessa synpunkter för ögonen, som jag framlagt min reservation, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Älfvalsåsen och *Karlsson* i Fjäl.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Den föregående talaren omnämnde, att det varit några svagdricksbryggare, som användt socker att söta svagdrickat med, och att mot dessa väckts åtal, men att underrätterna underkänt åtalen. Jag må för min del säga, att detta är för mig mycket glädjande. Ty det är klart, att om det kommit att stå i tidningarna, såväl svenska som utländska, att en svagdricksbryggare blifvit ådömd böter för att hafva användt socker till drickat — här i frihetens stamort på jorden! — så är det gifvet, att det skulle väckt mycken stor uppmärksamhet icke allenast i vårt land, utan äfven i andra länder.

Det förhåller sig så, att svagdrickat kostar 3½ öre per liter eller måhända 4 öre på några ställen i landet. Om nu en bryggare använde, hvilket jag tror, att svagdricksbryggaren måste göra, för minst 2 öre malt till hvarje liter svagdricka, och om man sedermera beräknar ½ öre för litern i arbetslön, så är det icke mer än 1 öre kvar. Detta öre skulle användas för att köpa socker till att söta svagdrickat med, och det förstå vi alla, att 1 öre räcker icke till för att söta en liter svagdricka. Om således dessa svagdricksbryggare användt socker, måste drickat blifva

dyrare, och det måste blifva en öfverenskommelse mellan tillverkarne och afnämarna af svagdrickat. För min del kan jag icke finna, hvad lagstiftningen har med den saken att skaffa, om jag vill dricka en dryck, gjord af malt och sötad af socker. Jag kan icke heller förstå, att staten förlorar ett öre. Ty sockret får man betala, och den skatten är redan betald. Dessutom är sockret ett af de bästa näringsämnen vi hafva.

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.

(Forts.)

Samma talare nämnde, att man skulle få hafva socker i svagdricksbryggerier, därför att det får användas till läskedrycker. Men då frågar jag: hvarför skulle man då icke få använda det till den läskedrycken svagdricka? Jag kan för min del icke se något ondt i det. När sockret är ett godt och stärkande näringsmedel och man får använda det till allt möjligt i vårt land, kan jag icke förstå, hvarför lagstiftningen skulle förbjuda dess användning till svagdricka. Staten har väl egentligen att taga itu med, huruvida det tillverkas något, som är för hälsan skadligt. Men om icke statsmakterna kunna finna, att det surrogat, som användes, är för hälsan skadligt, och om dessutom staten icke förlorar på det, ity att den får ut skatt på varan, som användes, så synes det mig, att staten icke behöfver lägga sig i den affären.

Nu nämnde också samme talare, att han här hade föreslagit i ett moment, att i skattefritt bryggeri må för tillverkning af svagdricka användas endast torkadt, rostadt eller brändt malt, humle, jäst och vatten, samt för färgning af svagdricka sockerkulör. Nu är det på det viset, att man med fördel kan använda krossad råg att inblanda i det torkade maltet. På den tid, vi bryggde hemma på landsbygden, blef drickat mycket sötare och starkare, om man tog litet råg och blandade i den krossade malten. För min del kan jag icke finna, att detta bör förbjudas en svagdricksbryggare, om det inträffar sådana förhållanden, att malten är dyr och rågen däremot billig.

Jag tror således angående den lydelse af paragrafen, bevillningsutskottet här föreslagit, att man mycket väl kan antaga den utan någon vidare risk. Detta olidliga förmynderskap, som man vill utöfva särskildt öfver svagdricksbryggerier, hafva vi kämpat mot alla år. Och då bevillningsutskottet kommit till ett resultat, som icke är annat än till nytta för såväl svagdricksbryggaren som konsumenten, ber jag att få yrka bifall till 28 §.

Det lärer dessutom icke gå för sig att nu göra någon ändring däri; ty det skulle förutsätta en återremiss, men Första Kammaren har naturligtvis godkändt paragrafen, sådan den föreligger i utskottets betänkande, och jag kan icke tänka, att kammaren vill fortsätta med detta svagdricka hela den återstående tiden af riksdagen, utan jag hoppas, att kammaren vill en gång hafva ett slut på det här. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

*Förslag till
förordning
angående till-
verkning och
beskattning af
maltdrycker.*

(Forts.)

Herr Åkerlund: 1903, då jag var suppleant i bevillningsutskottet, tog jag mig friheten att yrka, att svagdrickat, som för den stora massan af Sveriges folk är en mycket använd dryck, skulle tillverkas af goda och ärliga varor och råämnen, och att man icke skulle låta det vara så ställt, att vederbörande bryggare finge blanda in hvad de behagade och ville. Jag yrkade då dessutom precis detsamma, som herr Ollas Ericsson nu föreslår, nämligen att det skulle vara endast malt, humle, jäst och vatten, som skulle få begagnas till svagdricka. Och då jag finner, att detta yrkande är fullt riktigt, och att icke de dricksvaror, som menige man i allmänhet begagna och som vi önska skola blifva mer och mer tillgängliga i Sveriges land, böra få förfuskas mera än hvad som sker med ölet, som folk i en bättre ställning tär, så instämmer jag i det yrkande, som herr Ollas Ericsson gjort.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Jag vill konstatera för herrarne, att herr Jansson i Krakerud först nu kommit underfund med, att han bor i frihetens stamort på jorden. År 1903 satt han också i bevillningsutskottet och föreslog då förbud för att använda socker vid tillverkning af svagdricka. Då fann han för godt att gå med på ett dylikt förbud. Men nu säger han, att det är omöjligt, och att det är en skam för oss att lagstifta på det sättet och vidtaga sådana restriktiva åtgärder.

Vidare sade han, att nu går det icke an att fatta beslut i enlighet med reservationen; då blir det afslag på alltsammans. Nej, det lär icke vara på det sättet. Ty vid behandlingen förra gången återremitterade både Första och Andra Kammaren paragrafen till utskottet för omredigering. Här i kammaren sades det, att i Första Kammaren gjorts framställning om förändring, och att därför punkten borde återremitteras. När detta yrkande framställdes här i kammaren, ansåg jag mig icke vid det tillfället böra yrka bifall till min reservation, utan lät mig nöja med återremissen. Således är det klart, att, om vi nu gå till beslut i ärendet och kamrarna stanna i olika beslut, frågan går tillbaka till bevillningsutskottet, som då har att vidtaga en sammanjämkning. Om nu herr Jansson anser, att det är olämpligt att besvara bevillningsutskottet och Riksdagen en gång till, må det vara. Men jag anser, att frågan är af den vikt och betydelse, att man icke fördenskull bör afslå reservationen. Ty jag upprepar ännu en gång: vill man hafva en god och hälsosam dryck åt folket, bör man icke draga sig för att diskutera frågan en gång till, om så behöfs.

Jag vet, af hvilket stort intresse och stor betydelse det är, särskildt för oss nykterhetsvänner, att få en god och närande alkoholsvag dryck, som svagdrickat är, hvilket man kan sätta fram i stället för de mera alkoholhaltiga dryckerna, och i

synnerhet med tanke på våra arbetares bästa, måste jag vara emot att, såsom jag förut nämnde, slå upp portarne för svagdricksbryggerne och öppna möjlighet för dem att använda nästan hvilket surrogat som helst vid sin svagdricksbrygning och därmed få tillfälle till att förfuska och försämra svagdrickat.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.

(Forts.)

Herr Byström: Blott några få ord. — Jag har haft ganska mycket att göra just med svagdricksbryggerne, och jag har flera gånger blifvit kallad till deras konferenser, och jag vill nämna, att särskildt nu ha flere af de svagdricksbryggare, som bo i och i närheten af Stockholm, varit hos mig och framburit sina bekymmer, huru det skall gå med deras handtering. En del af hvad de sålunda haft att andraga har redan här kommit fram, men en del torde vara Riksdagen obekant.

Beträffande de två nu föreliggande förslagen till lydelse af den ifrågavarande paragrafen, kan jag icke annat än gifva mitt förord åt bevillningsutskottsmajoritetens förslag, hvilket ju är så godt som enhälligt tillstyrkt. Vore det så, att med den formulering af paragrafen, som herr Ericsson i Ofvanmyra föreslagit, svagdricksbryggerne icke finge använda surrogat, som försämrade drycken, då kunde man möjligen gå med på detta förslag, men att förbjuda svagdricksbryggerne att vid sin tillverkning använda socker, det vore i alla fall synnerligen olämpligt och detsamma som att göra det mycket svårt för dem att bedrifva sin rörelse.

Såsom herrarne torde erinra sig, blef, tack vare en kompromiss, den nu ifrågavarande lagen mycket otydlig i just det hänseende, som det här är fråga om. En del svagdricksbryggare vågade att använda socker vid svagdricksbrygningen, men de blefvo då vanligen anmälda till åtal af ölbryggeriet på platsen, som — åtminstone förefaller det mig så — ansåg, att svagdricksbryggeriet var en konkurrent till ölbryggeriet. Det blef sålunda process om saken, och hur de processade och utredde frågan — äfven jag gjorde en liten utredning af densamma från riksdagssynpunkt — blef slutet det, att detta förbud, att vid svagdricks-tillverkningen använda socker — om det nu fanns något sådant förbud — helt och hållet upphäfdes. Kontroll- och justeringsbyrån utfärdade nämligen en kungörelse, att det var tillåtet att använda socker vid svagdricksbrygning.

Samtliga de svagdricksbryggare, som jag talat med, förklara, att det är fördelaktigt att använda något socker vid svagdricks-tillverkningen; några större kvantiteter kunna de emellertid icke använda, emedan sockret är en alltför dyr råvara, mycket dyrare än maltet. Sockret är sålunda icke en vara, som försämrar drycken, utan snarare förbättrar densamma. Och då jag

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker. ser saken ur den synpunkten, kan jag icke annat än yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Hvad beträffar de tre eller fyra varor, som få användas vid bryggningen, nämligen malt, humle, jäst och vatten, så afser lagens bestämmelse i det afseendet förnämligast ölbryggerierna.

(Forts.) Där kan man icke få använda surrogat, emedan staten ju belagt maltet med skatt; i annat fall skulle de genom att använda andra varor vid bryggningen — om nu detta från rent teknisk synpunkt ginge för sig — kunna undandraga staten den skatt, som den med maltbeskattningen velat tillgodogöra sig.

Det torde emellertid vara så, att en viss olikhet förefinnes mellan ölbryggerierna och svagdricksbryggerierna med hänsyn till själfva tillverknings sättet. Jag tror för min del, att omständigheterna äro sådana, att man bör lämna svagdricksbryggarna den fördel, som kan ligga däri, att de få använda sockret vid sin tillverkning. Deras handtering är redan nu så pass svår och genom lagen inskränkt, att man icke bör ytterligare försvåra och inskränka densamma genom införande af en sådan bestämmelse som den i reservationen påyrkade.

Jag ber således att, såsom saken nu ligger, få i svagdricksbryggarnes intresse — jag stöder mig därvid på uttalanden af de svagdricksbryggare, med hvilka jag sammanträffat — yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Blott ett par ord! Då den siste talaren sade, att det skulle vara så förmånligt att begagna socker vid svagdrickstillverkningen, vill jag nämna, att en del svagdricksbryggare torde ha den åsikten, därför att man därigenom får drycken mera utjäst och alkoholhaltig.

För öfrigt ber jag få tillägga, att om Andra Kammaren tager min reservation, kan man vid en blifvande sammanjämkning af paragrafen lämna tillstånd till användning af socker, men stadga förbud mot användning af melass och stärkelse m. fl. dylika surrogat, hvilka produkter troligen i afsevärd mån komma att begagnas vid tillverkning af svagdricka, därest utskottets föreliggande förslag skulle bifallas.

Herr Beckman i Djursholm instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner dels på godkännande af utskottets förslag till förvarande paragraf, dels ock på godkännande af det förslag till lydelse af paragrafen, som framställdes i den af herr Ericsson i Ofvanmyra afgifna reservationen; och fann herr talmannen det förra yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Votering

begärdes likväl; och blef i följd häraf nu uppsatt, justerad och anslagen följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner bevillningsutskottets förslag till 28 § i förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker, röstar

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det förslag till lydelse af nämnda paragraf, som framstälts i den af herr Ericsson i Ofvanmyra afgifna reservationen.

Voteringen utföll med 96 ja mot 70 nej, hvadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse af ifrågavarande paragraf.

Utskottets i punkten 2:o) gjorda hemställan förklarades besvarad genom de af kammaren fattade, här ofvan omförmälda besluten.

Punkten 3:o).

Lades till handlingarna.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial n:o 27, i anledning af återremiss till bevillningsutskottet af 25 § i det vid utskottets betänkande n:o 19 fogade förslag till förordning om beskattning af socker.

§ 8.

Härefter föredrogs hvarterda för sig bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 28, i anledning af väckta motioner om dels nedsättning af tullen å omalen majs, dels ock borttagande af nämnda tull m. m., och

n:o 29, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skatt å fin stärkelse, tillverkad af importerade råämnen m. m.

Hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 9.

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.

Slutligen fanns å föredragningslistan upptaget lagutskottets utlåtande n:o 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om enskilda vägar på landet.

Uti en den 8 nästlidne mars dagtecknad proposition, hvilken af båda kamrarna till lagutskottet hänvisats, hade Kungl. Maj:t under återopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga propositionen bifogadt förslag till lag om enskilda vägar på landet.

I samband med ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehaft två särskilda med anledning af densamma inom Andra Kammaren väckta motioner, afgifna den ena under n:o 230 af herr *O. Olsson* i See och den andra under n:o 246 af herr *J. Bengtsson* i Bjärnalt.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herr Bengtssons i Bjärnalt förevarande motion, måtte, under förklarande, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändradt skick godkännas, i anledning af propositionen och herr Olssons i See motion för sin del antaga vid utlåtandet fogadt förslag till lag om enskilda vägar på landet.

Sedan herr talmannen tillkännagifvit, att det i utlåtandet innefattade lagförslaget komme att paragrafvis föredragas, blefvo till en början 1—6 §§ af kammaren godkända.

Efter föredragning häruppå af 7 § begärdes ordet af:

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman, mina herrar! Då vi efter en lång tids väntan slutligen fått detta lagförslag om enskilda vägar på landet, har jag endast att göra den erinran, att här en del vägar icke alls kommit med, utan vederbörande ha helt enkelt tappat bort dem i ämbetsverken, det är de genom nya väglagen vid vägdelningarna uteslutna sockenvägarna; på dem äga därför icke denna lagens föreskrifter om byggande och underhåll af väg någon tillämpning. Jag syftar här, som jag nämnde, på sockenvägarne. Vid det tillfälle, då nu gällande väglag antogs, framhölls under den debatt, som då fördes, huru viktigt det var att ordna underhållsskyldigheten i fråga om sådana sockenvägar, som i egentlig mening vore att betrakta såsom genomfartsvägar. Om t. ex. en väg, som utgjorde samfärdsleden mellan två socknar, till en del ginge igenom en mellanliggande socken, hvars befolkning endast föga begagnade sig af densamma, borde äfven dessa två socknar, som hufvudsakligen begagnade

sig af vägen, bidraga till dess underhåll. Denna fråga har en gång upptagits af lagutskottet i ett dess skrivelseförslag, och den har äfven blifvit omnämnd i ett statsrådsprotokoll. Saken har ordnats på det sättet, att de, som i första hand begagna sig af vägen, också skola underhålla densamma. Nu finnes det emellertid en hel del sådana vägar — åtminstone är så fallet nere i Skåne, enligt hvad jag har mig bekant — hvilka det för dem, som bo närmast, är svårt att underhålla, och för dem, som hufvudsakligen begagna sig af vägen, är detta en ren omöjlighet, då de bo i de socknar, som ligga vid sidan af den socken, som vägen genomlöper.

Då emellertid ett yrkande i af mig nu antydd riktning ligger utom ramen af Kungl. Maj:ts proposition och icke heller, såvidt jag kunnat observera, blifvit upptaget i någon motion, torde det icke vara möjligt att nu få in en dylik bestämmelse i lagen, men det måste blifva en gifven följd, att någon ändring af nämnda förhållande måste förr eller senare inträda. Ett yrkande om återremiss skulle naturligtvis icke heller tjäna till något under förhandenvarande förhållanden.

Jag skall därför, herr talman, icke göra något annat yrkande än på bifall till paragrafen, sådan som den nu föreligger i utskottets förslag.

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Med tanke på och kännedom om de stora afstånd, som i min hembygd finnas mellan en del fastigheter, hvilka nu genom detta lagförslag skulle få sina vägar ordnade och sitt stora vägbehof tillgodosedt, kan jag icke afhålla mig från att säga, att den grund, hvarpå lagförslaget är byggt, icke är den allra bästa, utan att den kunde vara något annorlunda, så att de åligganden och de skyldigheter, som däraf komma att följa för den ene eller den andre fastighetsägaren, icke hade blifvit så tunga och svåra, som de nu genom lagförslaget komma att för dem blifva. Förhållandena i våra nordliga bygder äro sådana, att de, såsom vi litet hvar veta, icke rätt gärna kunna jämföras med förhållandena i mellersta och södra Sverige, ity att vi i Norrland ha ovanligt stora afstånd såväl mellan byar som mellan en del fastigheter. Då nu i lagförslaget 7 § fastslås, att skyldigheten att bygga eller underhålla väg skall mellan de fastigheter, som skyldigheten åligger, fördelas med hänsyn till den omfattning, hvori de beräknas komma att begagna sig af vägen, synes det för mig vara tydligt och klart, att en hel del fastighetsägare komma att få alltför stora och tunga bördor i detta hänseende. Det finnes där uppe byar med ett fåtal fastighetsägare på miltals afstånd från de så kallade allmänna vägarna eller stråkvägarna, som de också bruka kallade. Skola dessa fastighetsägare genom en eller annan sakägares yrkande åläggas att delta i kostnaden för enskild väg från deras

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.
(Forts.)

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.

(Forts.)

hemman till allmän väg, kan detta helt visst blifva en för dem så stor och tung börda, att för fullgörandet af densamma kanske snart nog en och annan mindre fastighet komme att gå under. Det har därför synt mig, som om det skulle vara rättvisare och med billighet mera öfverensstämmande, om — såsom förut från en del håll framhållits — man finge någon hjälp från det allmänna eller från någon menighet, så att den enskildes åligganden uti ifrågavarande hänseende på något sätt blefve utjämnade och tillgodosedda.

Herr Olsson i See har för sådant ändamål i en motion framställt yrkande om, att man af kommunalmedel skulle kunna i de fall, hvarom här är fråga, få ett ringa bidrag. Men denna hans tanke, i syfte att åstadkomma lindring, synes icke hafva blifvit behjärtad af utskottet, ity att hans motion i allt väsentligt blifvit afstyrkt. En liten grad af förståelse synes han dock hafva rönt genom ett tillägg, som intagits genom 35 § i lagförslaget. Men om det är sant, såsom mig meddelats, att Första Kammaren redan afslagit förslaget om intagandet af detta tillägg, så är ju äfven denna utsikt, kan man säga, utom räkningen, och dessa fastighetsägare, som det nu gäller, ha ju i så fall icke någon utsikt eller något hopp om bidrag till dessa utfartsvägars bygande och underhåll.

Jag är för min del, såsom jag nyss antydde, öfvertygad om, att, så nödigt och behöfligt detta lagförslag än må vara för ordnandet af vägförhållandena i skilda trakter, det likväl i praktiken kommer att ställa sig mycket ogynnsamt för många. Jag tror dessutom, att för den förrättningsman, som i lagförslaget afses, det skall blifva mycket svårt att åstadkomma den rättvisa fördelning af vägtungan, som det skulle åligga honom, och att det därför enligt min tanke icke skall komma att dröja länge, förrän klagomål komma att höras åtminstone från de trakter, som jag tror mig känna till.

Men vid det förhållande, som för mig är tydligt och klart, att ingen utsikt förefinnes till någon ändring i det syfte, som jag här tillåtit mig antyda, lönar det sig icke att framställa något yrkande. Jag har emellertid, som sagdt, med kännedom om de förhållanden, som råda i min hembygd, icke ansett mig böra stillatigande antaga detta lagförslag, utan velat, till den kraft och verkan det hafva kan, andraga hvad jag här nu anfört.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Hörnsten*, *Sædén*, *Eriksson* i Rödsta och *Jonsson* i Lycksele.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

8 §.

Godkändes.

För 9 § hade Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

Väg skall byggas och underhållas så, som dess ändamål fordrar.

Till väg räknas å ömse sidor diken, i den mån sådana tarfvas.

Ej må någon betungas med byggande eller underhåll af väg till större bredd än 3,6 meter, oberäknadt diken.

Utskottet hemställde däremot, att paragrafen måtte lyda sålunda:

Väg skall byggas och underhållas så, som dess ändamål fordrar.

Till väg räknas å ömse sidor diken, i den mån sådana tarfvas.

Ej må någon betungas med byggande eller underhåll af väg till större bredd än 4 meter, oberäknadt diken.

I fråga om denna paragraf hade reservation afgifvits af herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Widén*, hvilka ansett, att Kungl. Maj:ts förslag bort bifallas oförändradt.

Sedan paragrafen blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Widén*, hvilken yttrade: Såsom herrarne finna, har jag jämte en annan ledamot af lagutskottet reserverat mig och yrkat bifall till 9 § med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit. Skillnaden är, såsom herrarne behagade finna, att Kungl. Maj:t föreslagit, att ingen skulle betungas med byggande eller underhåll af väg till större bredd än 3,6 meter, under det att utskottet höjt detta mått till 4 meter. Vi reservanter ha för vår del ansett, att det icke funnes någon anledning att taga ett annat mått, än Kungl. Maj:t har föreslagit. Det af Kungl. Maj:t ifrågasatta måttet öfverensstämmer med bredden på allmän bygdeväg. Den stadgade bredden på allmän bygdeväg är, såsom vi veta, 3,6 meter, dock med rätt för Konungens befallningshafvande att höja den däröfver eller att sänka den därunder. Och det synes oss reservanter vara alldeles oriktigt att i det föreliggande fallet betunga någon med byggande eller underhåll af enskild väg till större bredd, än hvad som anses tillräckligt med afseende å allmän bygdeväg.

Förhållandet är — för att taga ett exempel — att i Södermanland, den provins, jag förut tillhört, Konungens befallnings-

Förslag till
lag om en-
skilda vägar
på landet.

(Forts.)

hafvande har på ansökan af de väghållningskyldige medgifvit, att en del bygdevägar skulle få bibehållas till en bredd af ända ned till 3 meter. Det vore väl då alldeles oriktigt, om man skulle föreskrifva, att enskilda vägar skulle byggas eller underhållas till större bredd än 3,6 meter. — I Jämtland, den provins, där jag nu har min verksamhet, har Konungens befallningshafvande förordnat, att till och med nya bygdevägar få byggas till en bredd af 3,6 meter, ja, med afseende å en dylik väg medgafs till och med för ett par år sedan, att den ej behöfde göras mer än $3\frac{1}{4}$ meter bred. — Mig synes det — jag upprepar det — i högsta grad oegentligt att här i lagen införa en bestämmelse om högre vägbredd, än som gäller för bygdevägar.

Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt lägger för öfrigt icke hinder i vägen, att sådana här enskilda vägar kunna byggas till större bredd. Egentligen lär väl bestämmelsen hafva sin betydelse med afseende å utfartsvägar; hvad beträffar ägovägar, torde däremot icke förekomma annat än att vederbörande bygga efter hvad behofvet kräfver. Men med afseende å utfartsvägar kan det hända, att det finnes några väghållningsskyldige, som vilja ha en sådan väg bredare än 3,6 meter, under det åtskilliga andra icke vilja vara med därom. Då företages saken till pröfning vid vägdelningsförrättning, och då blir det förrättningsmannen, som får bestämma, om vederbörande skola åläggas att anlägga vägen bredare än 3,6 meter; och han bestämmer kanske i de flesta fall, att den skall blifva 4 meter. Detta synes mig oriktigt. Är det så, att någon vill ha sin utfartsväg bredare än 3,6 meter, synes det mig böra åligga honom att själf bekosta det. På grund af hvad jag nu anført, får jag, herr talman, anhålla om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

I detta anförande instämde herrar *Danielsson, Sjöberg, Bengtsson* i Häradsköp, *Jonsson* i Hökhult, *Svallingson, Andersson* i Bråborg, *Johansson* i Berga, *Ericsson* i Alberga, *Andersson* i Hasselbol, *Jansson* i Edsbäcken, *Ström, Hultkrantz, Jonsson* i Freluga, *Hansson, Sundin, Andersson* i Baggböle, *Karlsson* i Mo och *Hörnsten*.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Naturligtvis har inom lagutskottet vid behandlingen af denna fråga ledamöterna från städerna intagit en mycket passiv ställning och låtit landtmännen i detta fall få styra och ställa, såsom de velat. Det har därvid visat sig, att alla landtmän på en enda när ansett den föreslagna förändringen icke blott nyttigt utan äfven nödvändig. Och när skälen från ömse sidor utvecklades, fick jag för min del klart för mig, att de, som ville ha den större bredden, utgingo från de förständigaste synpunkterna. Därför

anslöt jag mig till dem, då jag ansåg de skäl, hvarpå de grundade sin uppfattning, vara de starkaste.

Det förhåller sig icke så, som den föregående talaren sade, att man genom att i denna lag sätta vägbredden till samma siffra 3,6 meter, som gäller för bygdevägar enligt allmänna väglagen, bringar dessa båda lagar i öfverensstämmelse med hvarandra. Det är visserligen sant, att siffran blir densamma, men den betecknar något grundväsentligt olika i de bägge lagarna. Ty när allmänna väglagen talar om en bredd af 3,6 meter, menar den, att vägen icke får vara smalare än 3,6 meter, utom i särskilda undantagsfall. Här i lagförslaget säges det däremot, att ingen må åläggas skyldighet att bygga väg till större bredd än den angifna. Hvad blir följden? Jo, det påpekades i utskottet, att i vissa orter i vårt land vägarna allmänneligen äro 4 meter breda, så i Skåne; skulle det då vara rim och reson, att blott därför, att en enda vill, att vägbredden skall minskas, han skall kunna framtvunga, att vägen göres smalare, ehuru alla andra ha klart för sig, att det är en fördel att bibehålla vägen, sådan den är. Och är det å andra sidan fråga om att anlägga en enskild väg om 4 meters bredd och alla äro öfverens därom utom en, skall då denna enda kunna tvinga sig till, att hela vägen får den bredd, han önskar? Ty man kan icke gärna tänka sig, att vägen i öfrigt göres 4 meter bred, men på en sträcka får en bredd af allenast 3,6 meter. Därigenom vore ju hela ändamålet förfeladt. Att en enda person gör en sådan invändning, det kan bero på många skäl. Det kan t. ex. finnas en person, som mycket väl inser det lämpliga i att vägen har en bredd af 4 meter, men tänker: jag skall sätta mig emot detta för att tilltvinga mig fördelar på de andras bekostnad i afseende på vägens underhåll och byggnad. Sådana fall kunna mycket väl inträffa. Däremot är det alldeles gifvet, att om med den af utskottet föreslagna stiliseringen af paragrafen ingen kan åläggas att deltaga i byggande af väg till större bredd än 4 meter, så finnes å andra sidan intet hinder för vederbörande att komma öfverens om en vägbredd af 3,6 meter eller lägre. Ingen kan således tvingas att gå med på högre bredd än 4 meter, enligt utskottets formulering af ifrågavarande paragraf.

Men är det verkligen skäl att, på sätt reservanterna föreslagit, bestämma att ingen mot sitt bestridande må betungas med byggande eller underhåll af väg till större bredd än 3,6 meter? Jag tror, att, om herrarne tänka sig in i denna sak, skola herrarne i detta fall ställa sig på landtmännens inom utskottets sida, ty de bästa skälen tala för deras ståndpunkt.

Jag vill nu icke vidare utveckla dessa skäl, ty jag är säker på, att landtmännen själfva skola göra det. Jag vill endast framhålla, att jag icke tror, att den omständigheten, att genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del vägbredden enligt

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.
(Forts.)

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.

(Forts.)

föreliggande lagförslag skulle blifva densamma, som i den allmänna väglagen är stadgad för bygdeväg, icke kommer att bringa dessa lagar i öfverensstämmelse med hvarandra. Jag tror snarare, att en dylik öfverensstämmelse mellan lagarna bättre vinnes på det sätt, utskottet föreslagit. Och jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Zetterstrand förenade sig herrar *Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Persson* i Tällberg, *Nordin*, *Ersson*, *Olsson* i Älfdalsåsen, *Berggren*, *Otto*, *Lundell*, *Bosson*, *Nilsson* i Bonarp, *Johansson* i Möllstorp och *Persson* i Borrby.

Herr Lindblad: Herr talman! Af de många olika instämmandena har man kunnat finna, att meningarna i detta fall äro tämligen delade. Men då skall jag be att få af egen erfarenhet intyga, att enligt mitt förmenande det är opraktiskt att gå ned till en så liten vägbredd som 3,6 meter. När man bygger en ny väg, bör man därför, om icke jorden är alltför dyr eller sprängning i berg behöfves, i allmänhet icke gå under 4 meters bredd. Visserligen vet jag, att härom året från norrländskt håll kom en begäran, att man, i fråga om en bygdeväg, skulle nöja sig med mindre bredd — jag tror, det föreslogs 3 meter. Men det, anser jag, var alldeles opraktiskt. Ty icke är väl jorden så dyr i Norrland — och icke heller i Småland — att man, när man gör en ny väganläggning, icke kan göra den så pass rymlig, att körande med lass kunna mötas på vägen. Ty underhållet af en väg om 3,6 eller 4 meters bredd ställer sig i flertalet fall precis lika dyrbart. Förhållandet är nämligen det, att om vägen trafikeras synnerligen lifligt, då kan också underhållskostnaden ställa sig högre, ty då måste man grusa vägen i hela dess bredd. Men är det en efter vanliga mått trafikerad väg, behöfver man icke grusa mer än i midten; och då ställer det sig icke dyrare, vare sig vägen är 3,6 eller 4 meter bred.

Nu anförde herr Widén, att Konungens befallningshafvande mångenstädes gjort undantag för allmänna vägar, i det bygdevägar fått understiga det i lag stadgade måttet af 3,6 meters bredd. Ja, det är mycket riktigt. Ty om man har en gammal väg, som icke är 3,6 meter bred, är det ofta förenadt med stora kostnader att lägga ut den till laglig bredd. Och om man vet, att detta är förhållandet på någon mindre sträcka af vägen, är det ju icke nödvändigt, att man ovillkorligen skall mötas just på denna fläck, utan därför kan man där låta det vara vid det gamla måttet. Men då man går att anlägga nya vägar, är det min bestämda öfvertygelse, att man icke bör gå under vägbreddens 4 meter. Jag har varit med om att så godt som på egen bekostnad bygga minst en mil ny väg, så att jag kan uttala mig i denna sak af egen erfarenhet. Där alltså 4 meters bredd er-

fordras, kan man då icke lagligen tvinga de andra, som varit med om väganläggningen, att gå utöfver det knappa måttet, 3,6 meter. Men man har ju, såsom herr Zetterstrand påpekade, full rättighet, äfven med antagande af utskottets förslag, att, om man enar sig om mindre vägbredd, välja denna. Ty 4 meters bredd är endast angifven såsom ett maximum. Jag tror därför icke, att det kan vara skäl att af en sådan omtanke, som på sina håll gjorts gällande, begränsa detta maximum utöfver hvad utskottet hemställt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widén: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af talarens på östgötabänken uppgift, att, äfven om man toge samma mått för vägbredden å bygdeväg i den allmänna väglagen och för vägbredden i denna lag, skulle man dock ej därigenom bringa de båda lagarna i öfverensstämmelse med hvarandra, emedan i allmänna väglagen betecknar siffran 3,6 meter ett minimum men här ett maximum.

Det är emellertid icke förhållandet, att 3,6 meter i allmänna väglagen är *minimibredd* å bygdeväg, utan detta mått angifver *normalbredden*; Konungens befallningshafvande har rättighet icke blott att höja det utan, såsom också mången gång skett, att sänka det. De flesta bygdevägar, jag känner till, äro under 3,6 meter. Hvad beträffar framhållandet däraf att, om man nu fastställer den föreslagna större bredden, det icke förefinnes något hinder för att genom *öfverenskommelse* sätta en mindre bredd på en enskild väg, så är ju detta riktigt. Men man kan lika väl vända om detta och säga — där den *mindre* bredden fastslås i lagen — att det ej finnes något hinder för att genom ömsesidig öfverenskommelse göra vägarne bredare än 3,6 meter. Mig synes att, där man vill ha större bredd på vägarne och därmed pålägga andra större kostnader, där bör det ej kunna ske utan genom frivillig öfverenskommelse, men däremot är det ej rätt eller billigt, att det större måttet skall vara det normala, och, om vederbörande vilja ha ett mindre, detta endast kan ske på det sätt, att de öfverenskomma därom.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Jag tror, att jag i mitt förra anförande sade, att när 3,6 meter var ett minimum, kunde Konungens befallningshafvande, då särskilda omständigheter föreläge, medgifva en ändå mindre bredd. Om jag icke sade det då, så tillägger jag det nu.

Herr Widén sade, att det icke var något hinder för att komma öfverens om en större bredd på vägen än 3,6 meter. Det är sant, men om en öfverenskommelse skett angående en större bredd, och sedan en kommande innehafvare till jorden

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.
(Forts.)

säger: »Jag vill icke fortsätta med underhållet efter större bredd än 3,6 meter», då befrias han.

Om man anlägger en väg, tror jag knappast, att det skall öka kostnaden så synnerligen mycket, om man har en bredd af 4 meter i stället för 3,6. En mycket sakkunnig man, herr Cederberg, förklarade, att det vore mycket önskvärdt, om man så mycket som möjligt kunde nedbringa kostnaderna för vägar, men detta gjorde man icke därigenom, att man går rakt fram och åstadkommer skärningar och höjningar med bankar och dylikt, utan möjligen genom att bättre ansluta sig till terrängen, men i så fall spelar det en bra liten roll, om bredden är 3,6 eller 4 meter.

Får man 4 meters bredd stipulerad, är det bra, ty 3,6 meter anses på de flesta håll icke vara till fyllest. Är det t. ex. fråga om utfartsvägar, som äro ganska mycket trafikerade, och där man kan komma att mötas med halmlass och dylikt, så är en bredd af 3,6 meter icke tillräcklig.

Då är frågan den: när nu det stora flertalet landtmän vilja ha den större bredden, bör då icke litet hvar kunna åläggas att bygga och underhålla väg till sådan bredd? De skäl, som inom utskottet framhöllos till förmån för dess hemställan, ha för mig varit till den grad öfvertygande, att jag icke tror det vore välbetänkt att taga den kungliga propositionen i denna del. För egen del intresserar jag mig icke så mycket direkt för själfva saken, men ifrån synpunkten af det allmännas intresse önskar jag, att Andra Kammaren måtte biträda utskottets förslag.

Herr Åkerlund: Här är fråga om, huruvida vägarne skola vara 3,6 eller 4 meter breda och huru byggnads- och underhållskostnaden i hvardera fallet ställer sig.

När man talar om väganläggning i allmänhet, har man vanligen den föreställningen, att sådan skall ske enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens bestämmelser, men så är alldeles icke fallet här. Vederbörande äga här själfva bestämma, huru vägen skall anläggas på billigaste och lämpligaste sätt, och då kan den också få gå i krok.

Frågar jag nu, huru mycket t. ex. upptagandet af vägdiken kostar, ifall man har en bredd af 3,6 eller 4 meter på vägen, så blir det naturligtvis precis detsamma i hvardera fallet.

Hvari består nu underhållet af en väg? Jo, att körbanan skall vara i godt skick. Men det är dock icke grundtanken, att den skall vara grusad såsom en landsväg till hela sin bredd — det kommer man aldrig ifrån där — utan att den skall vara så anordnad, att två lass kunna obehindradt mötas på densamma.

Min öfvertygelse är emellertid, att, blir det så ställt, att vägarne ovillkorligen skola bli så smala som 3,6 meter, får man nog ångra, att man lägger ned penningar på sådana vägar.

Man talar om, att bygdevägarne normala bredd är 3,6

meter. Ja, det är sant, men de skola behålla den bredd de fått vid vägdelning, men den bredden kan ofta gå vida öfver 3,6 meter. Tendensen öfver hela landet går i den riktningen att söka vidga vägarne och icke att draga ihop dem.

Som jag har den bestämda åsikten, att det icke kostar ett dyft mer än hvad som belöper på den större jordlösen att anlägga vägar med 4 i stället för 3,6 meters bredd, så tycker jag vi i all rimlighets namn kunna vara med om den större vägbredden.

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.

(Forts.)

Herr vice talmannen: Alla de kammarens ledamöter, som bäst böra känna till landsbygdens förhållanden, veta mycket väl, att vägunderhållet är synnerligen kostsamt, och i synnerhet är det kostsamt att bygga nya vägar. Att det då skall vara lämpligt att bygga nya vägar och sedan underhålla dem till större bredd än hvad som är rätt och skäligt, förefaller mig vara ganska underligt.

När den väglag, som nu är gällande, trädde i kraft, gingo i allmänhet så kallade sockenvägar in som allmänna vägar; med eller utan vägdelning kommo de att betraktas som sådana. Fler-talet af dessa sockenvägar underhållas icke den dag, som är, till större bredd än 3,6 meter; på långa sträckor hålla dessa vägar icke ens denna bredd af 3,6 meter. Men ändå har det ju visat sig, att det går mycket bra att hjälpa sig fram med den bredd, som dessa vägar ha.

Nu säger man, att det kostar icke mera att bygga en väg och icke heller att underhålla densamma, om man gör honom 4 i stället för 3,6 meter bred. Det får jag säga, att det förefaller mig underligt, att man kan göra ett sådant uttalande.

Jo, för visso kostar det mera att bygga en bredare än en smalare väg, men framför allt kostar det mera att underhålla den bredare vägen. Det må ju vara välbekant, hvilken skillnad det är att underhålla en bred väg mot en smal väg. Proportionen skall nog göra sig gällande beträffande underhållskostnaden, fastän skillnaden icke synes så stor mellan 3,6 och 4 meters bredd.

När man kunnat reda sig med dessa allmänna vägar, som gå under benämningen bygdevägar, fastän deras bredd icke varit större än 3,6 meter, huru mycket lättare bör man då icke kunna reda sig med denna bredd af 3,6 meter på sådana vägar, som endast äro utfartsvägar för vissa hemman eller byar! Detta förefaller mig så klart, att om den saken borde olika meningar icke kunna råda.

Jag vill icke sätta i fråga, huruvida utskottet bort föreslå större vägbredd än Kungl. Maj:t i sin proposition gjort. Det föreligger ju icke någon motion i frågan, och jag vet icke, om utskottet har någon motionsrätt — jag undrar verkligen, huru

Förslag till
lag om en-
skilda vägar
på landet.

(Forts.)

det förhåller sig med den saken, om man nu skulle närmare gå in på densamma.

Jag tror därför, att kammaren gör bäst uti, om kammaren beslutar att bifalla Kungl. Maj:ts förslag till lydelse af denna paragraf, hvartill jag ber att få yrka bifall.

Herr Persson i Stallerhult: Jag begärde ordet med anledning af vice ordförandens i lagutskottet yttrande, då han sist hade ordet, hvarvid han som grund för yrkandet om bifall till utskottets förslag angaf, att han gjorde det i det allmännas intresse.

Det undras mig dock, om dessa vägar äro tillkomna i ett allmänt intresse. Själfva öfverskriften till lagen lyder: »Lag om enskilda vägar på landet», och dess § 1 handlar om hvilka, som få använda dessa vägar. Det heter där, att det är fråga om väg, »som för en eller flera fastigheter är till stadigvarande nytta såsom farväg, vare sig för hemkörslor eller för utfart eller eljest.» Det är således icke ett allmänt intresse, utan kontrahenternas enskilda intressen det här gäller. Sådana vägar, som denna lag afser, äro således icke använda såsom allmänna vägar. Vill man härvidlag tala om det allmännas intresse, då har man att tänka på sådana vägar, som afses i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet af år 1891. Där står det, att de vägar, som denna lag afser, äro sådana, »som pröfvas vara för *allmänna* samfärdseln nyttiga och nödiga». Det är underligt, om man skulle behöfva bredare vägar för hemkörslor än hvad som för den allmänna samfärdseln anses vara nyttigt och nödigt. Jag tror icke det är rätt att föreslå bredare vägar än hvad som enligt den allmänna lagen ansetts vara behöfligt.

Nu säger samme talare, att ingenting hindrar att komma öfverens om annan mindre bredd än 4 meter. Ja, det må ju vara godt och väl. Men det är dock icke så alldeles gifvet, att två eller tre kontrahenter kunna komma öfverens. Det kan ju finnas en, som motsätter sig en sådan öfverenskommelse.

Jag vill icke förneka, att bygdevägar, som underhållas enligt allmänna väglagen, i många fall äro än bredare, än smalare mot hvad lagutskottet här föreslagit, men maximum bör i alla fall här vara 3,6 meter. Det är dock en skillnad, att, där det gäller byvägar, sätta det här höga måttet mot om det vore fråga om vägar, afsedda för den allmänna samfärdseln.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Herr Nilsson i Skärhus: Jag skulle kunna instämma med herr vice talmannen och herr Persson i Stallerhult uti de af dem gjorda yrkandena.

Det är dock, som herr Carl Persson yttrade, en skillnad,

när det, som här, gäller ett enskildt intresse mot om det gäller ett allmänt intresse.

Jag känner till många enskilda vägar, som beröra flera byar, och dessa vägar ha varit vid landtmäteriförrättningarna uttagna till blott 6 alnars bredd och sedan hafva de på marken blifvit anlagda med högst nämnda bredd, hvilken så nära sammanfaller med 3,6 meter. Det är dock en så obetydlig skillnad, att man icke gärna kan ifrågasätta, att det skall bli någon ändring i detta fall.

Men om lagen skulle ålägga vederbörande att utvidga sina vägar, skulle vid blifvande landtmäteriförrättning, då delning af vägarna blir ifrågasatt, en krånglig delägare kunna fordra, att vägen utlägges till 4 meters bredd, då den förut är utlagd till blott 3,6 meter, samt därigenom tvinga *alla* de andra, som äro nöjda med den bredd, som vägen har, att dyrt förvärfva den mark, som erfordras. Detta skulle mångenstädes kunna inträffa, ty det kan ju tänkas, att det finnes någon person, som till och med bara på kif sätter sig på tvären, för att åstadkomma ledsamheter. Bygdevägarna anses ju tillräckligt stora, om de äro utlagda till 3,6 meters bredd, och de allra flesta by- och utfartsvägar inom den ort jag tillhör, äro utlagda, eller vid landtmäteriförrättningarna uttagna, just till denna bredd. I synnerhet inom Gälds härad finnas mycket smala bygdevägar, och när dessa i alla fall kunna användas för den allmänna trafiken, bör det väl icke vara något hinder för att sådana vägar, hvilka äro till för mindre ändamål, såsom utfartsvägar och byvägar, kunna reda sig med 3,6 meters bredd.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del och afslag på utskottets hemställan.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Ja, förhållandena härvidlag kunna ju vara olika i olika delar af landet. Men, mina herrar, det får jag säga eder, att icke skall det lyckas för eder att med så stora vagnar, som vi hafva i Skåne, och så fullt lastade, mötas på en väg, som utlagts till endast 3,6 meters bredd och på hvars sidor kanske finnas djupa diken, som skurit ut vägen, så att den blifvit än smalare. Kan det då vara rimligt att bestämma, att vi skola hålla oss med vägar, som icke behöfva vara mer än 3,6 meter breda? Det är visserligen af en föregående talare här sagdt, att det aldrig skulle försports någon olägenhet af att väglagen bestämmer bygdevägarnas bredd till just 3,6 meter. Hvarför icke några olägenheter hittills försports, kommer sig däraf, att hos oss åtminstone, hafva vägarna varit mycket bredare förut, och äro så ännu, och därför kunna vi reda oss med de vägar vi hafva. Men icke kan det hos oss nere i Skåne falla någon in att bygga vägarna så smala som 3,6 meter, och lika litet borde det kunna, på andra håll, falla någon in att

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.
(Forts.)

bygga enskilda vägar af blott 3,6 meters bredd. Men om hvad Kungl. Maj:t i detta afseende föreslagit skulle bli lag, så skulle det kunna hända, att en enda person får makt att hindra alla de andra att få vägen byggd så, som dessa anse behöfligt för att kunna färdas på densamma, och det är ju orimligt. Här är icke — i utskottets förslag — föreskrifvet, att, i fall det möjligen finnes orter, som anse sig betjänta med endast 3,6 meter breda vägar, dessa ändock skola göras 4 meter breda, utan här är föreskrifvet att, om så för ortens behof af flertalet anses nödigt, man kan tvinga de andra att vara med på förslag om vägens utläggande till 4 meters bredd. Och det är väl fullkomligt riktigt, att man låter de olika landsdelarna få bygga sina vägar så, som de själfva vilja hafva dem byggda med hänsyn till sina egna behof.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan i denna paragraf.

Herr Åkerlund: Herr talman! Det är fullkomligt riktigt att — såsom här framhållits — bygdevägarna icke behöfva, enligt väglagen, vara mer än 3,6 meter breda. Men hvarför? Jo därför, att det skulle kosta så orimligt mycket, om de under alla förhållanden skulle läggas bredare, och därför har man, som sagdt, nöjt sig med att för dessa bygdevägar föreskrifva endast det, att de skola vara minst 3,6 meter breda. Bygdevägarna äro emellertid på en del ställen åtskilligt smalare, ty Konungens befallningshafvande kan medgifva, att dessa få bibehållas vid den bredd de hafva, äfven om denna är mindre än 3,6 meter; detta just af den orsak jag nyss nämnde.

Men det är en ofantligt stor skillnad, när det är fråga om sådana vägar, som icke behöfva vara efter den norm, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreskrifver, utan göras så, som intressenterna själfva vilja hafva dem. Dessa tänka då naturligtvis först och främst på att få vägarna så billiga som möjligt. Men om de, som behöfva dylika vägar, bygga dem till en bredd af endast 3,6 meter, under det att de icke äro förhindrade att göra dem bredare, så skall nog, såsom nyss sades, följden däraf inom kort bli, att de ångra sig öfver, att de icke lagt vägen bredare. Jag ber att få säga herr vice talmannen det, att det, efter hvad jag kan se, icke kan blifva fråga om samma underhållsskyldighet på dessa enskilda vägar som på en landsväg, det tror jag ingen människa här i denna kammare tänkt sig. Utan hvad som af en enskild väg fordras, det är, att den skall vara en god och lämplig utfartsväg, planerad på själfva körbanan och med sidorna så jämna, att det finnes nödigt utrymme till vägmöte. Skulle man åter tänka sig, att byvägarne lades ut på sådant sätt, att de skulle underhållas såsom sker med landsvägar, så skulle det blifva orimligt dyrt.

Af en talare har här nyss sagts, att dessa enskilda vägar icke kunde blifva allmänna vägar. Nej, visserligen icke i samma bemärkelse som de vägar, hvilka omtalas i allmänna väglagen. I detta sammanhang är att lägga märke till ett stadgande, som af utskottet föreslås i paragraf 35, men som Första Kammaren på, samt mig förefaller, åtskilligt konstiga grunder slopat, nämligen att kommun, som ansåge sig hafva nytta af dessa enskilda vägar, skulle vara oförhindrad att lämna bidrag till deras byggnad och underhåll. Hade det förslaget bifallits, så hade ju på det sättet vägar i fråga blifvit ett slags allmänna vägar.

Jag vill tillägga, att jag för min enskilda del icke har ett spår af eget intresse i detta, ty jag har icke en tum af en sådan här väg att underhålla, men jag har ansett, att man i det här fallet bör tänka på hvad det allmänna bästa kräfver. Och det är min öfvertygelse, att, om dessa enskilda vägar blifva 4 meter breda, i stället för endast 3,6 meter, det allmänna skall härigenom bäst tillgodoses.

Herr *Mallmin* instämde häruti.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag vill gärna erkänna, att det nu framlagda kungl. förslaget är mycket tillfredsställande, och jag tackar herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet, för att förslaget kommit fram, trots invändningar från många håll. Det är dock en sak i Kungl. Maj:ts förslag, som är opraktisk, och det är den föreslagna vägbredden. Det är nämligen min öfvertygelse, att, då man nu verkligen kan få igenom något, som fyller ett länge känt behof, det icke är lämpligt, att de, som kunna för egen del önska mindre breda vägar, skola motsätta sig möjligheten för dem, som vilja hafva en större vägbredd, att få detta. Vi hörde ju nyss, hurusom herr Carl Persson, hvilken gjorde anmärkningar i fråga om den af utskottet föreslagna vägbredden, erkände, att, när det gäller bygdevägar, 3,6 meters bredd vore något för knappt. Men är det så, att 3,6 meter är något för knappt för bygdevägar, så är det väl också för litet för de enskilda vägar, å hvilka man ju använder precis samma slags åkdon, och där körsorna ju äro desamma som på bygdevägar. Ty vi hafva ju ännu så länge icke att befara någon automobiltrafik på bygdevägar, och ännu mindre på de enskilda vägar. Men det behöfs faktiskt större vägbredd för att väl kunna komma förbi hvarandra med våra landbruksåkdon, såsom vi hörde en talare på skånebänken tydligt framhålla. Föreses vägen med större diken, är det ofta mycket riskabelt, när man skall söka komma förbi hvarandra på en bredd af endast 3,6 meter. Jag vet för resten, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, när den ritar och beräknar nya vägar, tager till vägbredden till 4 meter, fastän väglagen medgifver, att

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.
(Forts.)

man får gå ned till 3,6 meter. Styrelsen har således funnit det vara olämpligt och opraktiskt att stanna vid det minimum, som väglagen tillåter, och vill i stället välja det, som är mera öfverensstämmande med det verkliga behovet.

Herr Ström: Herr talman! När herr Lindblad förra gången hade ordet, antydde han, att från norrlandshåll gjorts en framställning om att få bygga smalare vägar på 3,6 meters bredd och till och med mindre. Den framställningen kom emellertid icke från norrlandshåll utan från andra håll, helt enkelt af sparsamhetsskäl, emedan man ansåg därvarande vägar fullt tillräckliga på bredden.

Beträffande det nu ifrågavarande ämnet nämnde herr Lindblad — också i sitt förra anförande — att, om man nu fastslog de enskilda vägarnas bredd till 3,6 meter, man då icke skulle kunna tvinga någon att bygga dem 4 meter breda. Ja, det är just det, jag tycker vara den förnämsta förtjänsten, att man i det fallet icke kan tvinga någon. Ty vi skola, mina herrar, komma ihåg, att det icke är en gemensamhet eller en kommun, som bygger de enskilda vägarna. Kommun kan visserligen, såsom det heter, få bidraga därtill — detta i fall en af utskottet i slutet af lagförslaget tillagd bestämmelse godkännes — men kommunen har såsom kommun betraktad alls ingen skyldighet att bidraga, ens med ett enda öre, och än mindre föreligger sådan skyldighet för ett väghållningsdistrikt. För min del skulle jag nog helst hafva sett, att något bidrag, utan återbetalningsskyldighet, kunnat vara att påräkna, helst från väghållningsdistriktet eller åtminstone från kommunen. Men när nu sådant bidrag icke kan erhållas, blir det äfven nödvändigt söka ställa så, att de personer, som skola hafva en enskild väg, kunna gå i land därmed. Vi skola t. ex. tänka på en liten by med kanske blott 3, 4, 5, 6 eller 8 delägare. För denna by skall anläggas en enskild väg, som ibland kan bli ganska lång, och de, som skola bygga vägen, äro skyldiga att bidraga därtill, på sätt i lagen bestämmes. Då hemställer jag, huruvida icke detta kanske blir ganska kännbart för dessa personer, om de ovillkorligen skola tvingas att bidraga till en bredare väg, än de måhända för sin egen del anse sig behöfva. Skulle däremot alla, som hafva skyldighet deltaga i kostnaden för vägens byggande, erkänna behovet af en bredare väg, då kan jag icke föreställa mig annat, än att de godvilligt kunna träffa öfverenskommelse om att bygga den bredare. Detta anser jag vida lämpligare, än att några skola tvingas att mot sitt behof bidraga till en bredare väg och därigenom drabbas af kostnader, som kunna för dem blifva ganska kännbara.

Jag kan således därför icke vara med om, hvad utskottet här föreslagit utan ber, herr talman, att få yrka bifall till regeringens förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Alfred Petersson: Herr talman, mina herrar! Jag hade egentligen icke tänkt yttra mig i fråga om vägbredden, men efter herr Lindblads sista yttrande och då gjorda påstående, att det vore opraktiskt att föreslå den vägbredd, som i Kungl. Maj:ts förslag angifves, så ber jag att få säga ett par ord angående de skäl, som för Kungl. Maj:t varit afgörande i det fallet, och dem behöfver man naturligtvis icke söka länge efter.

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.
(Forts.)

Denna af Kungl. Maj:t föreslagna lag innehåller uti förevarande afseende en tvångsplikt till deltagande i byggande och underhåll af enskilda vägar, ett tvång, som för närvarande icke finnes. När man ger personer ett sådant vapen i händerna mot sina grannar, med hvilket man kan tvinga dessa till fullgörande af skyldigheter, hvilka förut icke ålegat dem, får man naturligtvis vara mycket försiktig och se till, att detta tvång icke sträcker sig längre, än nödigt är. Hvad då vägbredden härvidlag beträffar, hade man en fast utgångspunkt i den normalbredd, som uti allmänna väglagen är fastslagen för de allmänna vägar, som äro bygdevägar; man ansåg icke skäligt att för de enskilda vägarna föreslå större bredd, än hvad för de nyssnämnda föreskrifves. Ty det kan väl i allmänhet och såsom regel förutsättas, att trafiken är betydligt större på vägar, som anses vara af sådan betydelse, att de intagas i den allmänna vägdelningen. Att undantag kunna ges, det vet jag nog, men hvad jag nyss nämnde torde kunna anses vara regel. Under sådana förhållanden är det ju lätt förklarligt, att Kungl. Maj:t icke ansåg sig böra här, där det gäller de enskilda vägarna, föreslå större bredd, än som föreskrifvits för bygdevägar.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag skall anhålla att få fästa uppmärksamheten på, att den här frågan icke är mycket att disputeras om, ty Första Kammaren har redan tagit utskottets förslag. Om nu Andra Kammaren tager Kungl. Maj:ts förslag, få vi $\frac{4}{10}$ att dela midt itu, och då blir resultatet, att vägarna skulle få en bredd af 3,8 meter. Och då få således de af herrarna, som vilja hafva en bredd af 4 meter, detta, så när som på $\frac{2}{10}$ meter. Det synes mig, som om vi skulle kunna enas på det sättet.

Med anledning häraf tillåter jag mig yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lindblad: Herr talman! När nu den siste talaren framhållit, att det här icke är mycket att tvista om — och han ville reducera det ännu mera, till blott två händers bredd, så undrar jag, om det kan vara skäl, att, då Första Kammaren tagit det af utskottet föreslagna måttet, skapa en sådan ny typ af vägar på 3,8 meters bredd. Jag tror, att denna prutmån är alldeles för liten att sysselsätta sig med.

Förslag till
lag om en-
skilda vägar
på landet.
(Forts.)

Vi hörde nyss af statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att det var med hänsyn till möjligheten att få det billigaste förslaget antaget, som han föreslagit en bredd af 3,6 meter. Och vi kunna ju alla förstå, att det är lättare att få saker att gå igenom, om man begär så måttligt och knappt som tänkbart är. Men när vi nu skola göra något, som är verkligt praktiskt, låtom oss då icke pruta, såsom herr Jansson i Krakerud ville, utan låtom oss slå till med detsamma.

Herr Widén: Herr talman! Blott ett par ord med anledning af det uppkomna spørsmålet om, huru det skall bli, om vi, sedan Första Kammaren tagit utskottets förslag, skulle taga Kungl. Maj:ts förslag. Det har talats om, huru dessa kamrarnes olika beslut skulle sammanjämkas. Ja, jag tror nog, att en sammanjämkning på ett eller annat sätt skall låta sig göra. Men att det skulle komma att ske just på det sätt, som här nämnts, är icke säkert. Det kan hända, att det blir flere differenser än denna mellan Första och Andra Kammarens beslut i denna fråga, och då kan man tänka sig andra sätt att ordna saken än det omnämnda. Under sådana förhållanden synes det mig icke vara skäl, att, därför att Första Kammaren råkat komma först med sitt beslut, Andra Kammaren ser sig förbunden att fatta ett beslut, som den icke vill ha.

Herr vice talmannen: Herr talman! Det har sagts af en ärad talare på skånebanken, från Malmöhus län, att man nere i Skåne näppeligen skulle kunna reda sig med mindre utfartsvägar än sådana, som hade en bredd af minst 4 meter. Jag tror, att han kan ha rätt i detta sitt uttalande, ty nere i Skåne är det ju så, att där begagnas — i allmänhet åtminstone — mycket bredare vagnar, än hvad förhållandet är i öfriga delar af landet. Men det är alldeles visst, att med den vagnbredd, som användes i större delen af landet — och äfven i Blekinge, som ligger så nära Skåne, — kan man godt låta sig nöja äfven med sådana vägar, som innehålla i bredd blott 3,6 meter.

Vidare tror jag, att man bör lägga märke till hvad statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet bland annat nyss anförde, nämligen, att det här dock är fråga om att utöfva ett *tvång* på dem, som icke vilja vara med om att bygga nya vägar och därefter äfven deltaga i desammas framtida underhåll. Och dessa kunna — många af dem åtminstone — i verkligheten hafva ganska liten nytta af de nya vägarna, men *anses* likväl hafva åtminstone någon nytta af dem och måste således deltaga i de allt för dryga kostnaderna för anläggningen af vägarna. Särskildt borde man vid detta tillfälle något tänka på och ömma för de små jordbrukare, som äro mycket skuldsatta, och som

säkert, om utskottets förslag blir lag, på ofantligt många håll skola få mycket hårda känningar däraf.

Nu har det sagts under öfverläggningen bland annat: »hvarför kan man icke bygga dessa vägar lika gärna till 4 meters bredd, som till 3,6 meters, ty det kostar ungefär lika mycket?» »Skillnaden i kostnad blir rent af ingen», var det till och med en ärad talare, som sade. Samme talare anförde vidare: »Vi ha många bygdevägar, som icke ha mer än 3,6 meters bredd. Men — fortsatte han — hvarför äro de icke bredare, och hvarför bli de icke bredare? Jo, just därför, tillade talaren, att det är förenadt med så ofantliga kostnader att lägga ut en väg till större bredd». Det ligger i dessa uttalanden, enligt mitt förmenande, en mycket stor motsägelse, som dock icke bevisar något annat, än att det måste vara rätt, att kostnaden blir mycket större, om man bygger en bredare väg, än om man bygger en smalare. Att således byggandet af en 4 meters bred väg icke är obetydligt dyrare än en väg med 3,6 meters bredd, är uppenbart beträffande anläggningskostnaden, men skillnaden i bredd betyder ännu mera, då det gäller det alltjämt framtida underhållet af vägen.

Jag tror därför, att det rättaste är att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber att ännu en gång få yrka bifall till det-samma.

Häruti instämde herr *Lindvall*.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Jag tycker, att det är ett mycket svagt skäl, när man kommer och talar om, att lagen om allmänna vägar för bygdevägar icke stadgar mer än 3,6 meters bredd, och att man därför nu icke heller skulle bestämma större bredd för enskilda vägar. Ja, om vi icke hade våra vägar bredare än 3,6 meter, vore det mycket ledsamt. Men nu äro de bredare i allmänhet, och jag vågar till och med påstå, att det nere hos oss knappast skall finnas en enda bygdeväg, som är endast 3,6 meter bred. Vi skulle icke kunna reda oss med så smala vägar. Det går icke att använda sådana vägar till de körslor, som vi hafva.

Jag kan icke fatta, att de herrar, som tala om, att de hafva dålig jord, hvilken således icke kan vara så dyr, skulle behöfva vara så förfärligt rädda för att lägga ut vägen till en sådan bredd, att den kan användas. Och vilja de nödvändigt använda en smalare väg, så är det ingen, som kan tvinga dem att göra vägen bredare. Ty det är icke så, att *en* kan tvinga de andra, utan det måste bli en öfverenskommelse, och om sådan icke kan träffas, är det förrättningsmannen eller förrättningsnämnden, som slutligen skall bestämma, hurudan vägen skall vara. Och om det i vårt land finnes en trakt eller vissa trakter, där man

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.
(Forts.)

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.
(Forts.)

ovillkorligen behöfver bredare väg än 3,6 meter, hvarför skall man nu lägga hinder i vägen, för att de kunna få en sådan bredd? Om det bland de väghållningsskyldige finnes en liten sådan, och denne sätter sig alldeles på tvären gent emot alla de öfrigas önsknningar i afseende å vägens bredd, skola då de öfriga vara tvungna att hafva en väg, som de icke kunna använda för sina dagliga behof?

Nu är det visserligen sant, att, såsom herr statsrådet nämnde, väglagen icke bestämmer, att bygdeväg skall vara bredare än 3,6 meter. Och därför borde man icke heller nu i fråga om enskilda vägar bestämma en större bredd.

Jag vill dock nämna, att i lagen om allmänna vägar stadgas, att vägen skall vara *minst* 3,6 meter bred, således ett minimum; här föreslår däremot regeringen, att ingen kan tvinga någon underhålla *mer* än 3,6 meters bred väg, således ett maximum och detta blir ju en väsentlig skillnad. Dessutom skola vi komma ihåg den utveckling, som skett sedan väglagen antogs. Vi skola komma ihåg, att vi kommit därhän, att vi ha bestämt en viss bredd på hjulringarne, för att hjulen icke skola köra upp vägarne för mycket, — en bestämmelse, som föranledts däraf, att man börjat använda större lass och åkdon än förut. Men en följd häraf är, att det fordras äfven bredare vägar.

Jag kan icke förstå, att herrarne vilja motsätta sig utskottets förslag, alldenstund detta ju icke innebär något tvång för de väghållningsskyldiges flertal att lägga vägarne så breda som 4 meter, utan endast en möjlighet att göra vägen så bred, om flertalet af de väghållningsskyldige så vilja.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Larsson i Gallstad: Jag skall be att få ansluta mig till hvad den förre talaren yttrat. Ty jag vet, hurudana vägarne äro i min hemtrakt. Vi ha smala vägar, som äro mycket oökväma för oss, särskildt vid möten. Jag tror därför, att man bör akta sig att i lag bestämma en allt för liten bredd för vägarne. Och detta är så mycket viktigare, som ju denna lag skulle kunna tillämpas äfven på de vägar, som redan finnas. Det finnes dock nu många goda vägar, men man skulle kunna befara, att, om en mindre bredd nu bestämmes i lag, en ägare af jorden, där vägen går fram, skulle däraf taga sig anledning att knappa af på vägens bredd. Jag tror således, att vi böra väl akta oss för att bestämma en mindre bredd.

Jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag, oaktadt jag tror, att bredden äfven där är ganska knappt tilltagen.

Härmed var öfverläggningen slutad. Härunder hade yrkats dels godkännande af utskottets förslag till förevarande paragraf

dels ock godkännande af Kungl. Maj:ts förslag till lydelse af paragrafen. Herr talmannen, som nu gaf proposition å dessa yrkanden, förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition af följande lydelse:

Förslag till lag om enskilda vägar på landet.

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren godkänner lagutskottets förslag till 9 § i lag om enskilda vägar på landet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt Kungl. Maj:ts förslag till lydelse af nämnda paragraf.

Voteringen utvisade 83 ja mot 59 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets förslag till ifrågavarande paragraf.

Ordet begärdes härefter af

Herr Zetterstrand, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då man väl knappast kan antaga, att någon nämnvärd skiljaktighet här skulle uppstå beträffande någon af de följande paragraferna i det nu föreliggande lagförslaget, om icke möjligen i fråga om den sista af dessa paragrafer, ber jag att få hemställa, att ingen af de återstående paragraferna måtte uppläsas, utan endast numren å desamma angifvas.

Denna hemställan bifölls.

10—35 §§; *slutstadgandena; ingressen och rubriken.*

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom kammarens här ofvan antecknade beslut.

§ 10.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *O. A. Berg*, i Staby:

n:o 265, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående

Andra Kammarens Prot. 1907. N:o 47.

förändrade grunder för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen; och

n:o 266, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bildande af en jordförmedlingsfond;

herr *J. G. Pettersson* i Södertälje, n:o 267, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag dels för ytterligare undersökningar angående den s. k. inlandsbanan dels ock för byggnad af statsbana från Östersund till Ströms vattudal; samt

herr *J. Åkesson*, n:o 268, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade grunder för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen.

Dessa motioner blefvo på begäran genast hänvisade till statsutskottet.

Vidare aflämnade herr *S. Nordström* en motion, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om frihamn och om frilager.

Sistnämnda motion, som erhöll ordningsnumret 269, blef på begäran genast remitterad till bevillningsutskottet.

§ 11.

Interpellation. Härefter lämnades på begäran ordet till

Herr Almqvist, som yttrade: Frågan om åstadkommande af reglering af vattenståndet i sjön Mälaren har flere gånger gjorts till föremål för Riksdagens pröfning.

Redan för 29 år sedan eller vid 1878 års riksdag föreslogo åtskilliga motionärer, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till åstadkommande af ett nytt och tillfyllestgörande utlopp för Mälarens vatten. Sedan frågan fallit vid nämnda riksdag, återupptogs den vid 1882 års lagtima riksmöte af grefve Eric Sparre, som föreslog, att Riksdagen måtte anhålla om undersökning om och beräkning af kostnaden för beredande af tilloppet motsvarande aflopp för Mälarens vatten.

Sedan jämväl detta förslag blifvit af Riksdagen afslaget, förekom detta ärende ej inom Riksdagen förrän vid 1900 års lagtima möte, då af undertecknad väcktes motion, hvori föreslogs, att Riksdagen måtte i sammanhang med den då föreslagna undersökningen angående den så kallade Sveakanalen och om ombyggnad af Mälarens farleder, låta verkställa undersökning samt upprätta plan och kostnadsförslag för en reglering af Mälarens vattenstånd, i syfte att hålla vattnet i nämnda sjö, såvidt möjligt, i en konstant nivå närmast öfverensstämmande med sjöns medelvattenstånd.

Som bekant lyckades icke förslaget om undersökning för bygghandlet af den så kallade Sveakanalen vinna Riksdagens bifall, och till följd häraf kunde statsutskottet ej tillstyrka bifall till mitt nämnda förslag, och i enlighet härmed utföll Riksdagens beslut.

Interpellation.
(Forts.)

Men med anledning af hvad sålunda förekommit inom Riksdagen, anbefalldes Kungl. Maj:t väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 8 juni 1900 att inkomma med yttrande, huruvida undersökning, afseende reglering af vattenståndet i Mälaren borde genom det allmännas försorg vidtagas, och i sådant fall på hvad sätt denna undersökning borde utföras.

På grund häraf hemställde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin skrifvelse den 14 januari 1901 om ett anslag å 36,000 kronor för bekostande af undersökningar ej mindre angående reglering af Mälarens vattenstånd, i syfte att hålla dess vattenvariation inom möjligast trånga gränser och med nuvarande medelvattenstånd som normalt vattenstånd, än ock angående kostnaden för ordnande af förenämnda farleder med alternativt 4,5 och 6 meters djup. I öfverensstämmelse med denna hemställan har Kungl. Maj:t samma år för ifrågavarande ändamål ställt en summa af 36,000 kronor till nämnda styrelses förfogande att utgå från handels- och sjöfartsfonden.

Denna undersöknings utförande har varit anförtrodd åt majoren L. Broomé, hvilken den 13 oktober 1903 inlämnat sitt förslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Då sålunda nu snart fyra år förflutit sedan den anbefallda undersökningen blifvit utförd, men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ej ännu inkommit till Kungl. Maj:t med sitt slutliga utlåtande och förslag i ärendet, hafva Mälarens strandägare, hvilka med stor tillfredsställelse år 1900 erforo, att Kungl. Maj:t tagit sig an denna mycket svårlösta och vidtomfattande fråga, börjat efter sju års väntan intagas af bekymmer och undran, huruvida något förslag om reglering af Mälarens vattenstånd kommer att framläggas.

För påskyndande af denna frågas snara lösning synas äfven andra skäl tala.

Jag vill i sådant afseende erinra om de på dagordningen nu stående frågorna om upptagande af en ny farled mellan Östersjön och Mälaren genom Hammarby sjö, om den nuvarande slussens i Stockholm ombyggnad samt om den nya körbron öfver Norrström byggande i Drottninggatans förlängning — allt frågor, hvilka stå i samband med den mycket viktiga och vidt omfattande frågan om Mälarens reglering.

Med anledning af dessa förhållanden tillåter jag mig vördsam samt anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet få framställa följande spörsmål:

Interpellation. - 1:o) i hvilket skick befinner sig den af Kungl. Maj:t anbefallda undersökningen angående reglering af Mälarens vattenstånd och farleder, samt

2:o) huru snart må ett på denna undersökning grundadt förslag i ämnet vara att förvänta från Kungl. Maj:t.

Denna framställning bordlades på begäran.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 35, 86 och 105 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 92, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslag under riksstatens femte hufvudtitel;

n:o 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för jägmästaren E. M. Janse att för ålderstillägg räkna sig till godo tjänstgöring såsom föreståndare för skogsskolan vid Skogshall;

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Löfvestads församling af vissa områden af förra militiebostället Löfvestads kungsgård n:o 46 i Malmöhus län;

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från $\frac{1}{4}$ mantal Sollida under kronodomänen Stenhammar i Södermanlands län;

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra militiebostället 1 mantal Ekeby n:is 2 och 3 i Södermanlands län hörande lägenheter;

n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en under kronosäteriet Boda n:o 1 om ett mantal i Skaraborgs län hörande lägenhet;

n:o 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till Jönköpings läns landsting af nyttjanderätten till förra barberarbostället Långanäs n:o 1 i Jönköpings län;

n:o 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra militiebostället $\frac{3}{8}$ mantal Lysteryd n:o 1 i Kronobergs län;

n:o 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra länsmansbostället $\frac{2}{3}$ mantal Förlösa n:o 5 i Kalmar län hörande lägenhet;

n:o 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fem till förra majorsbostället I mantal Östbro n:o 1 i Södra Värmlands län hörande ägotter;

n:o 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en landshöfdingen i Västerbottens län förut på lön anslagen lägenhet Herrgårdan invid Umeå stad i Västerbottens län;

n:o 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte af en kronan tillhörig tomtedel i 8:e kvarteret, Sparre, i Karlskrona mot en annan, enskild person tillhörig tomtedel i samma kvarter;

n:o 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af förra landshöfdingbostället Rydhof n:o 1 i Jönköpings län;

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till inredande af kanonbåten Verdande till sjukvårdsfartyg för kusteskadern m. m.;

n:o 106, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anläggning vid Göteborgs hospital af en hållplats å statsbanan genom Bohuslän;

n:o 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anläggning af ledningar för distribuering af elektrisk energi från statens kraftstationer vid Trollhättan;

n:o 109, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Älfsjö och Huddinge järnvägsstationer;

n:o 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ombyggnad af Genevads station å Väst kustbanan; och

n:o 111, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition om godkännande af förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m.; dels ock inom Riksdagen väckta motioner vidkommande detta ämne; samt

sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af väckta motioner rörande införande af kommunalt

veto med allmän folkomröstning i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>K. F. G. Almqvist</i>	under den	29	april,				
»	<i>K. Otto</i>	»	»	30	»			
»	<i>A. Hansson</i>	under 3 dagar fr. o. m. den	29	april,				
»	<i>N. A. Nilsson</i>	i Malmö	»	2	»	»	»	1
»	<i>F. W. Thorsson</i>		»	2	»	»	»	30
»	<i>C. P. Jansson</i>	i Edsbäcken	»	2	»	»	»	29
»	<i>A. F. Janson</i>	i Bråten	»	4	»	»	»	29
»	<i>A. J. C. Christiernson</i>		»	3	»	»	»	30

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,53 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Tisdagen den 30 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande april.

§ 2.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *A. Ifvarsson* till och med den 6 nästinstundande maj.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts på kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående pension å allmänna indragningsstaten åt musiksergeanten C. O. Nylén;

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter hustru Sofia Rosalie Andersson, född Backman;

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter timmermannen Karl Karlsten från Skönsmon; och

angående statsanslag till bestridande af hyresafgiften för åren 1907 och 1908 för lokal till den af föreningen för arbetarskydd i Stockholm anordnade permanenta utställningen af skyddsanordningar mot olycksfall och ohälsa i arbetet.

Härefter remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

Till lagutskottet öfverlämnades Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863; och

med förslag till lag angående dels ändrad lydelse af § 45 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, dels ock upphäfvande af § 47 i samma förordning.

Slutligen hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående försäljning af kronan tillkommande andel af hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Mjölby n:o 2 Kanikegården i Östergötlands län;

angående försäljning af två områden från förra hospitalshemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Dufvedal n:o 1 i Östergötlands län;

angående försäljning af förra militiebostället $\frac{1}{4}$ mantal Spiksborg n:o 1 i Östergötlands län;

angående försäljning af vissa lägenheter från förra regementspastorsbostället $\frac{3}{4}$ mantal Bondeby n:o 2 i Södermanlands län;

angående försäljning af vissa till kungsgården Schenäs i Östergötlands län hörande lägenheter; och

angående upplåtelse af mark från förra kronofogdebostället 1 mantal Sör Gerdsbo n:o 5 i Västmanlands län.

§ 4.

Vid föredragning af herr *K. F. G. Almqvists* vid nästföregående sammanträde framställda och då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa spörsmål blef berörda anhållan af kammaren bifallen.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6.

§ 6.

Statsutskottets memorial n:o 92, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslag under riksstatens femte hufvudtitel, föredrogs häruppå; och blef den i memorialet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 7.

Vidare föredrogs men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110 och 111 äfvensom sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, n:o 1.

§ 8.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *J. Widén*, n:o 270, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för personalen vid statens järnvägar m. m.;

herr *E. Räf*, n:o 271, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för personalen vid statens järnvägar m. m.;

herr *E. L. Camitz*, n:o 272, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för personalen vid statens järnvägar m. m.; och

herr *J. E. Biesèrt m. fl.*, n:o 273, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag dels för ytterligare undersökningar angående den s. k. inlandsbanan, dels ock för byggnad af statsbana från Östersund till Ströms vattudal.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 9.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Svensson i Bondön, som yttrade: Såsom kammaren torde erinra sig, mottog Riksdagen år 1901 en kunglig proposition, i hvilken Kungl. Maj:t begärde, att Riksdagen skulle uttala sig därom, huruvida Kungl. Maj:t borde bifalla en af styrelsen för aktiebolaget Svappavaara Malmfält 18 oktober—9 november 1899 framställd begäran om koncession å en järnväg mellan bolagets malmfält och riksgränsbanan, och om bolaget kunde beviljas rätt att på denna bana utfrakta en relativt mindre kvantitet upp till högst 1,500,000 ton malm per år. Man torde väl kunna utgå från, att, då Kungl. Maj:t framlade denna fråga för Riksdagen, det också var Kungl. Maj:ts mening, att i händelse af Riksdagens bifall för sin del bevilja koncessionen och utfraktsrätten i öfverensstämmelse med den kungliga propositionens innehåll. Riksdagen gaf också på vissa noggrant specificerade villkor sitt medgifvande. Under sådana förhållanden borde det väl få anses fastslaget, att båda statsmakterna garanterat sitt bifall till bolagets ansökan, därest bolaget kunde uppfylla villkoren. Bolaget började också genast att rusta sig för detta. Men det går tyvärr icke så fort att skaffa kapital till produktiva ändamål här i landet; och därför får det ej förundra, om bolaget behöfde en viss tid för ändamålet. Sedan statsmakterna så tydligt som möjligt tillkännagifvit sin välvilliga ståndpunkt i frågan, och sedan de tidsödande undersökningarna af värdet af bolagets egendom verkstälts, lyckades det bolaget att uppbringa det betydande kapital, som erfordrades för vinnande af koncessionen i fråga, och som skulle pretera hela det kapital, som erfordrades för järnvägsbyggnaden. Och hvarför det lyckades, berodde uteslutande därpå, att det kunde påvisas, att både regering och Riksdag uttalat sig på ett sådant sätt, att full garanti syntes föreligga för koncessionens erhållande. Under sådana förutsättningar har kapital ställts till förfogande ej endast för järnvägsanläggningen, utan äfven för anordningar på platsen och för rullande material samt för andra arrangemanger, hvilka senare omkostnader skulle utgöra en stor direkt penningeförlust, om grufdriften af kommunikationshinder icke skulle kunna komma i gång.

I januari 1906 anmälde också bolaget för kungliga järnvägsstyrelsen, att det kunde uppfylla alla de i 1901 års riksdagsbeslut omförmälda villkoren, och framlade äfven bevis därom. Enligt Riksdagens beslut 1901 skulle bolaget få rätt till sin utfrakt närmast efter de 1,200,000 ton, som enligt 1898 års kontrakt skulle fraktas på riksgränsbanan för Luossavaara—Kiiruna-vaara-bolagets räkning. Men enligt kungliga propositionen n:o

Interpellation. 107 till 1907 års Riksdag skulle detta bolag med förbigående af Svappavaarabolagets rätt, enligt 1901 års riksdagsbeslut, beviljas rätt att på riksgränsbanan frakta ända upp till nära $3\frac{1}{2}$ millioner ton årligen, hvarigenom järnvägens trafikförmåga skulle helt och hållet tagas i anspråk och tillfälle således icke gifvas för Svappavaarabolaget att frakta sin malm enligt 1901 års riksdagsbeslut. Enligt min åsikt skulle detta träda det sistnämnda bolagets rätt för nära, och det skulle äfven utgöra ett upprifvande af en föregående Riksdags beslut, som jag, och säkerligen många med mig, icke kan anse förenligt med den helgd, som måste hvila öfver ett riksförsamlingens beslut, så mycket mer som det föranledts af en kunglig proposition. Det är oftast förenligt med stora, ibland öfverstigligen svårigheter att i vårt land intressera kapitalet för produktiva ändamål. Skulle det nu inträffa, att kapitalet, när det en gång stått till buds tack vare statsmakternas enligt vanlig rättsuppfattning bindande utlåtande, ginge förloradt för det afsedda ändamålet, därför att Riksdagen kullkastade hvad den själf några år förut beslutat, så är det fara värdt att svårigheterna att skaffa penningar till nya företag skulle än mer ökas. Särskildt för den aflägsna bygd, om hvilken det här närmast är frågan, och hvilken jag bland andra har äran att representera, skulle detta kunna blifva mycket ödesdigert. Det nordligaste Sverige har så många rika, hittills obegagnade utvecklingsmöjligheter, men utan kapital kunna dessa icke tillgodogöras. Skulle det nu, såsom jag här haft äran påpeka, skapas ett prejudikat på, att hvad dessa orter angå, Riksdagen skulle tillämpa en annan rättsprincip, än hittills gjort sig gällande i vårt land, så är fara värdt, både att man skulle på ett ödesdigert sätt hålla tillbaka den ekonomiska utvecklingen, utså missmod samt förtaga den verksamhetslust, som särskildt för denna, för sin existens hårdt kämpande befolkning i stället bör på allt sätt uppmuntras. På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, anhåller jag vördsamt om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kungliga civildepartementet få framställa följande spörsmål:

Är det Kungl. Maj:ts afsikt att bevilja den af Svappavaara aktiebolag inlämnade ansökan om koncession å enskild järnväg enligt 1901 års riksdagsbeslut och rätt till utfrakt af i samband med detta beslut stipulerade malmmängder; och, om så är förhållandet, när kan koncessionen förväntas?

Ifrågavarande framställning blef på begäran bordlagd.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta stats- och bankoutskottet:

n:o 74, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om ändringar i och tillägg till förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket;

från Riksdagens kansli:

n:o 90, angående vidtagande af åtgärder för införande af undervisning i skogsvård vid folkskolorna på landsbygden; och

n:o 91, med begäran om utredning och förslag rörande inrättandet af en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar; samt

från lagutskottet:

n:o 92, i fråga om åtgärder, afseende att vid platser på landet med sammanträngd befolkning ordna förhållandena med afseende å redan befintlig eller för samhällets utvidgning erforderlig tomtmark; och

n:o 93, i fråga om ändring af lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

lagutskottets utlåtanden:

n:o 47, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skydd för aftal om husbehovsvirke från annans skogsmark m. m.; och

n:o 48, i anledning af väckt motion om ändring i 1 kap. 2 § jordabalken; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande ändring i gällande föreskrifter med afseende på saltsjöfisket vid kusterna af Blekinge, Skåne, Halland samt Göteborgs och Bohus län.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *E. G. H. Åkerlund* under den 1 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,10 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.